

Uchwała Nr
Rady Miejskiej Ciechocinka

z dnia

**w sprawie przyjęcia Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami Gminy Miejskiej
Ciechocinek na lata 2025--2028**

Na podstawie art. 18 ust. 2 pkt 15 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz.U.2024.1465 t.j. ze zm.) oraz art. 87 ust. 3 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz.U.2024.1292 t.j.), Rada Miejska Ciechocinka uchwala, co następuje:

- § 1. Przyjmuje się Gminny Program Opieki nad Zabytkami Gminy Miejskiej Ciechocinek na lata 2025-2028, w brzmieniu załącznika do niniejszej uchwały.
- § 2. Wykonanie uchwały powierza się Burmistrzowi Ciechocinka.
- § 3. Uchwała wchodzi w życie po upływie 14 dni po ogłoszeniu w Dzienniku Urzędowym Województwa Kujawsko-Pomorskiego.

Nie wnoszę zastrzeżeń pod względem
formalno-prawnym

Andrzej J. Rakowicz
RADCA PRAWNY (TR 530)

Uzasadnienie

Zgodnie z art. 87 ust. 1 ustawy z dnia 23 lipca 2003 roku o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz.U.2024.1292 t.j.), Burmistrz sporządza na okres czterech lat gminny program opieki nad zabytkami. Program ten na podstawie art. 87 ust. 3 cytowanej wyżej ustawy zostaje przyjęty przez Radę Miejską, po uzyskaniu opinii Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków. Kujawsko-Pomorski Wojewódzki Konserwator Zabytków zaopiniował pozytywnie program gminny program opieki nad zabytkami.

Program oparty jest na gminnej ewidencji zabytków (GEZ), w której znajdują się zabytki nieruchome wpisane do rejestru, inne zabytki nieruchome znajdujące się w wojewódzkiej ewidencji zabytków oraz inne zabytki nieruchome wytypowane przez Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków.

Program opieki nad zabytkami Gminy Miejskiej Ciechocinek na lata 2025-2028 uwzględnia m.in. uwarunkowania ochrony zabytków w gminie, problemy, jakie dotyczą ochrony zabytków oraz możliwości finansowania inwestycji, w celu poprawy stanu zachowania zabytków.

BURMISTRZ
Jarosław Jucewicz

*Załącznik nr 1 do Uchwały nr
Rady Miejskiej Ciechocinka
z dnia*

**GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD
ZABYTKAMI NA LATA 2025-2028
DLA GMINY MIEJSKIEJ
CIECHOCINEK**

SPIS TREŚCI

1. WSTĘP	3
2. PODSTAWA PRAWNA OPRACOWANIA PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI	4
3. PRZEDMIOT OCHRONY PRAWNEJ	17
4. FORMY OCHRONY PRAWNEJ ZABYTKÓW	19
5. UWARUNKOWANIA ZEWNĘTRZNE I WEWNĘTRZNE OCHRONY ZASOBÓW DZIEDZICTWA KULTUROWEGO	23
6. ZASOBY DZIEDZICTWA I KRAJOBRAZU KULTUROWEGO GMINY	38
7. OCENA STANU DZIEDZICTWA KULTUROWEGO GMINY - ANALIZA SWOT	49
8. ZAŁOŻENIA PROGRAMOWE GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI	51
9. INSTRUMENTARIUM REALIZACJI GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI	55
10. ZASADY OCENY REALIZACJI GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI	56
11. ŹRÓDŁA FINANSOWANIA PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI	57
12. MISJA GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI	77

1. WSTĘP

CEL OPRACOWANIA GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA GMINY MIEJSKIEJ CIECHOCINEK

Podstawowym, ogólnie pojętym założeniem niniejszego „Programu opieki nad zabytkami dla Gminy Miejskiej Ciechocinek na lata 2025 - 2028” jest ukierunkowanie polityki Samorządu Gminnego, służącej podejmowaniu planowanych działań dotyczących finansowania, inicjowania, wspierania oraz koordynowania prac z dziedziny ochrony zabytków i krajobrazu kulturowego oraz upowszechniania i promowania dziedzictwa kulturowego. Jest to uzupełniający dokument w stosunku do innych aktów planowania gminnego. Zadaniem Programu jest także organizacja działań edukacyjnych i wychowawczych wobec miejscowej społeczności. Dla realizacji powyższego założenia niezbędna jest realizacja szczegółowych celów, do których należą:

- włączenie problemów ochrony zabytków do systemu zadań strategicznych wynikających z koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju;
- uwzględnianie uwarunkowań ochrony zabytków, w tym krajobrazu kulturowego i dziedzictwa archeologicznego, łącznie z uwarunkowaniami ochrony przyrody i równowagi ekologicznej;
- zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania;
- wyeksponowanie poszczególnych zabytków oraz walorów krajobrazu kulturowego;
- podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych oraz wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami;

- określenie warunków współpracy z właścicielami zabytków, eliminujących sytuacje konfliktowe związane z wykorzystaniem tych zabytków;
- podejmowanie przedsięwzięć umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami
- zapoznanie z zasobami dziedzictwa kulturowego, historią i zabytkami Gminy, w tym także rozróżnienie obiektów wpisanych do rejestru zabytków województwa i figurujących w ewidencji Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków
- wspieranie działań zmierzających do pozyskania środków finansowych na opiekę nad zabytkami
- uwzględnienie uwarunkowań ochrony zabytków przy sporządzaniu i zmianie miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego oraz studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy.

2. PODSTAWA PRAWNA OPRACOWANIA PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI

Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej

Ochrona zabytków, dawnych materialnych i niematerialnych dóbr kultury jest obowiązkiem konstytucyjnym Państwa. w myśl art. 5 Konstytucji RP „Rzeczpospolita Polska (...) strzeże dziedzictwa narodowego (...). Istotnym elementem tego dziedzictwa są zabytki, które w swych niematerialnych wartościach są dobrem wspólnym. Art. 82 Konstytucji wskazuje, iż „obowiązkiem Obywatela (...) jest troska o dobro wspólne”, z kolei art. 6 Konstytucji stanowi, że „...Rzeczpospolita Polska, stwarza warunki upowszechniania i równego dostępu do dóbr kultury (...)”.

Ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. z 2024, poz. 1292) z późn. zm.

Obowiązująca ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami wprowadziła pojęcia ochrony i opieki nad zabytkami. Zgodnie z art. 3, użyte w ustawie określenia oznaczają:

- 1) zabytek - nieruchomość lub rzecz ruchomą, ich części lub zespoły, będące dziełem człowieka lub związane z jego działalnością i stanowiące świadectwo minionej epoki bądź zdarzenia, których zachowanie leży w interesie społecznym ze względu na posiadaną wartość historyczną, artystyczną lub naukową;
- 2) zabytek nieruchomy - nieruchomość, jej część lub zespół nieruchomości, o których mowa w pkt. 1;
- 3) zabytek ruchomy - rzecz ruchomą, jej część lub zespół rzeczy ruchomych, o których mowa w pkt. 1;
- 4) zabytek archeologiczny - zabytek nieruchomy, będący powierzchnią, podziemną lub podwodną pozostałością egzystencji i działalności człowieka, złożoną z nawarstwień kulturowych i znajdujących się w nich wytworów bądź ich śladów albo zabytek ruchomy, będący tym wytworem;
- 5) instytucja kultury wyspecjalizowana w opiece nad zabytkami - instytucję kultury w rozumieniu przepisów o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej, której celem statutowym jest sprawowanie opieki nad zabytkami;
- 6) prace konserwatorskie - działania mające na celu zabezpieczenie i utrwalenie substancji zabytku, zahamowanie procesów jego destrukcji oraz dokumentowanie tych działań;
- 7) prace restauratorskie - działania mające na celu wyeksponowanie wartości artystycznych i estetycznych zabytku, w tym, jeżeli istnieje taka potrzeba, uzupełnienie lub odtworzenie jego części oraz dokumentowanie tych działań;
- 8) roboty budowlane - roboty budowlane w rozumieniu przepisów Prawa budowlanego, podejmowane przy zabytku lub w otoczeniu zabytku;
- 9) badania konserwatorskie - działania mające na celu rozpoznanie historii i funkcji zabytku, ustalenie użytych do jego wykonania materiałów i zastosowanych technologii, określenie stanu zachowania tego zabytku oraz

opracowanie diagnozy, projektu i programu prac konserwatorskich, a jeżeli istnieje taka potrzeba, również programu prac restauratorskich;

- 10) badania architektoniczne – działania ingerujące w substancję zabytku, mające na celu rozpoznanie i udokumentowanie pierwotnej formy obiektu budowlanego oraz ustalenie zakresu jego kolejnych przekształceń;
- 11) badania archeologiczne – działania mające na celu odkrycie, rozpoznanie, udokumentowanie i zabezpieczenie zabytku archeologicznego;
- 12) historyczny układ urbanistyczny lub ruralistyczny – przestrzenne założenie miejskie lub wiejskie, zawierające zespoły budowlane, pojedyncze budynki i formy zaprojektowanej zieleni, rozmieszczone w układzie historycznych podziałów własnościowych i funkcjonalnych, w tym ulic lub sieci dróg;
- 13) historyczny zespół budowlany – powiązaną przestrzennie grupę budynków wyodrębnioną ze względu na formę architektoniczną, styl, zastosowane materiały, funkcję, czas powstania lub związek z wydarzeniami historycznymi;
- 14) krajobraz kulturowy - postrzegana przez ludzi przestrzeń, zawierająca elementy przyrodnicze i wytwory cywilizacji, historycznie ukształtowana w wyniku działania czynników naturalnych i działalności człowieka;
- 15) otoczenie – teren wokół lub przy zabytku wyznaczony w decyzji o wpisie tego terenu do rejestru zabytków w celu ochrony wartości widokowych zabytku oraz jego ochrony przed szkodliwym oddziaływaniem czynników zewnętrznych.

Zgodnie z art. 89 organami ochrony zabytków są:

- 1) minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego, w imieniu którego zadania i kompetencje, w tym zakresie, wykonuje Generalny Konserwator Zabytków;
- 2) wojewoda, w imieniu którego zadania i kompetencje, w tym zakresie, wykonuje Wojewódzki Konserwator Zabytków.

W art. 4 zapisano, iż ochrona zabytków polega w szczególności na podejmowaniu przez organy administracji publicznej działań mających na celu:

- 1) zapewnienie warunków prawnych, organizacyjnych i finansowych umożliwiających trwałe zachowanie zabytków oraz ich zagospodarowanie i utrzymanie;
- 2) zapobieganie zagrożeniom mogącym spowodować uszczerbek dla wartości zabytków;
- 3) udaremnianie niszczenia i niewłaściwego korzystania z zabytków;
- 4) przeciwdziałanie kradzieży, zaginięciu lub nielegalnemu wywozowi zabytków za granicę;
- 5) kontrolę stanu zachowania i przeznaczenia zabytków;
- 6) uwzględnianie zadań ochronnych w planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym oraz przy kształtowaniu środowiska.

Art. 5 wskazuje, iż opieka nad zabytkiem sprawowana przez jego właściciela lub posiadacza polega, w szczególności, na zapewnieniu warunków:

- 1) naukowego badania i dokumentowania zabytku;
- 2) prowadzenia prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytku;
- 3) zabezpieczenia i utrzymania zabytku oraz jego otoczenia w jak najlepszym stanie;
- 4) korzystania z zabytku w sposób zapewniający trwałe zachowanie jego wartości;
- 5) popularyzowania i upowszechniania wiedzy o zabytku oraz jego znaczeniu dla historii i kultury.

Ustawa definiuje obowiązki oraz kompetencje samorządu terytorialnego w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami. Szczegółowo określone obowiązki samorządu w stosunku do obiektów zabytkowych objętych ochroną, których samorząd jest właścicielem lub posiadaczem zawarte są w następujących artykułach: 5, 25, 26, 28, 30, 31, 36, 71, 72.

Na mocy art. 21 ewidencja zabytków jest podstawą do sporządzania programów opieki nad zabytkami przez województwa, powiaty i gminy. Art. 22 ust. 4

stwierdza, iż „Wójt (burmistrz, prezydent miasta) prowadzi gminną ewidencję zabytków w formie zbioru kart adresowych zabytków nieruchomości z terenu gminy.”. W ust. 5 tego artykułu zapisano, iż w gminnej ewidencji zabytków powinny być ujęte:

- 1) zabytki nieruchome wpisane do rejestru;
- 2) inne zabytki nieruchome znajdujące się w wojewódzkiej ewidencji zabytków;
- 3) inne zabytki nieruchome wyznaczone przez wójta (burmistrza, prezydenta miasta) w porozumieniu z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków.

Jak wspomniano art. 87 ustawy określa obowiązek samorządu, dotyczący sporządzania i uchwalania gminnego i powiatowego programu opieki nad zabytkami.

- program winien być opracowany na okres 4 lat,
- program służy celom określonym w Ustawie,
- program przyjmuje rada gminy, po uzyskaniu opinii Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków,
- program ogłaszany jest w wojewódzkim dzienniku urzędowym,
- z realizacji programu władze gminy sporządzają co 2 lata sprawozdanie, które przedstawiane jest radzie gminy.

Artykuły 18 i 19 nakazują samorządom uwzględnianie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami przy sporządzaniu i aktualizacji strategii rozwoju województw, planów zagospodarowania przestrzennego województw, planu zagospodarowania przestrzennego morskich wód wewnętrznych, morza terytorialnego i wyłącznej strefy ekonomicznej, analiz i studiów z zakresu zagospodarowania przestrzennego powiatu, strategii rozwoju gmin, strategii rozwoju ponadlokalnego, studiów uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gmin oraz miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego albo decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego.

Dodatkowo należy wskazać odniesienia do zakresu ochrony dziedzictwa kulturowego, zawarte w następujących aktach prawnych:

Ustawa z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (t.j. Dz. U. z 2023 r. poz. 40 ze zm.).

- *art. 7 ust. 1 pkt. 9*

„Zaspakajanie zbiorowych potrzeb wspólnoty należy do zadań własnych gminy. W szczególności zadania własne obejmują sprawy:

9) kultury w tym bibliotek gminnych i innych instytucji kultury oraz ochrony zabytków i opieki nad zabytkami.”

Ustawa z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (Dz. U. z 2024 r. poz. 1130 ze zm.).

Na mocy ustawy w planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym uwzględnia się m.in.: wymagania ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej (art. 1. ust. 2, pkt 4). Ustawa określa, iż plan ogólny powinien w swej treści zawierać następujące elementy:

- uwzględnianie stanu dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej (art. 13b pkt. 3 lit f),

W miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego będącym aktem prawa miejscowego ustawa nakazuje obecność następujących elementów:

- obowiązkowe określenie zasady ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków (w tym krajobrazu kulturowego oraz dóbr kultury współczesnej (art. 15 ust. 2 pkt 4),
- określa się, w zależności od potrzeb, granice pomników zagłady oraz ich stref ochronnych, a także ograniczenia dotyczące prowadzenia na ich terenie działalności gospodarczej, określone w ustawie z dnia 7 maja 1999 r. o ochronie terenów byłych hitlerowskich obozów zagłady (art. 15 ust. 3 pkt 6).

Wymagania w zakresie ochrony zabytków uwzględnia się również na szczeblach wojewódzkim i krajowym planowania przestrzennego (art. 39 ust. 3 pkt 2, ust. 2 pkt 2). Projekt zarówno planu miejscowego, jak i planu województwa wymaga uzgodnienia z właściwym Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków.

Art. 51. ust. 1. wskazuje, że sprawach ustalenia lokalizacji inwestycji celu publicznego decyzje wydają w odniesieniu do:

- 1) inwestycji celu publicznego o znaczeniu krajowym i wojewódzkim - wójt, burmistrz albo prezydent miasta w uzgodnieniu z marszałkiem województwa;
- 2) inwestycji celu publicznego o znaczeniu powiatowym i gminnym - wójt, burmistrz albo prezydent miasta;
- 3) inwestycji celu publicznego na terenach zamkniętych - wojewoda.

Zgodnie z art. 53 ust. 2 pkt. 4 powyższe decyzje wydaje się po uzgodnieniu z: wojewódzkim konserwatorem zabytków - w odniesieniu do obszarów i obiektów objętych formami ochrony zabytków, o których mowa w art. 7 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami oraz ujętych w gminnej ewidencji zabytków.

Art. 64. ust. 1. wskazuje, że przepisy art. 51 ust. 2-3, art. 52, art. 53 ust. 1a-1d 3-5a i 5c-5j, art. 54-56 (wszystkie związane z zasadami lokalizacji inwestycji celu publicznego) stosuje się odpowiednio do decyzji o warunkach zabudowy.

Ustawa z dnia 7 lipca 1994 r. – Prawo budowlane (Dz. U. z 2023 r. poz. 682 ze zm.).

W myśl tej ustawy jej przepisy nie naruszają przepisów o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami w odniesieniu do obiektów i obszarów wpisanych do rejestru zabytków oraz obiektów i obszarów objętych ochroną konserwatorską na podstawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego (art. 2 ust 2 pkt. 3).

W art. 5 ust. 1 pkt 7 oraz ust. 2 ustawa stwierdza, iż obiekt budowlany należy użytkować w sposób zgodny z jego przeznaczeniem i wymaganiami ochrony środowiska oraz nakazuje projektowanie i budowanie obiektów budowlanych i związanych z nim urządzeń zapewniające ochronę obiektów wpisanych do rejestru zabytków oraz obiektów objętych ochroną konserwatorską.

W przypadku pozytywnej opinii Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w odniesieniu do obiektów budowlanych wpisanych do rejestru zabytków oraz innych obiektów budowlanych usytuowanych na obszarach objętych ochroną konserwatorską możliwe jest złożenie wniosku do właściwego ministra o zgodę na odstąpienie od

obowiązujących przepisów techniczno-budowlanych, o których mowa w art. 7 ustawy (art. 9 ust. 3 pkt 4).

Wg art. 39 ust. 3 w stosunku do prac budowlanych przy obiektach oraz obszarach niewpisanych do rejestru zabytków, a ujętych w gminnej ewidencji zabytków, pozwolenie na budowę lub rozbiórkę obiektu budowlanego wydaje organ administracji architektoniczno-budowlanej w uzgodnieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków. Wg art. 39 ust. 4 Wojewódzki konserwator zabytków jest obowiązany zająć stanowisko w sprawie wniosku o pozwolenie na budowę lub rozbiórkę obiektów budowlanych, o których mowa w ust. 3, w terminie 30 dni od dnia jego doręczenia. Niezajęcie stanowiska w tym terminie uznaje się jako brak zastrzeżeń do przedstawionych we wniosku rozwiązań projektowych. Zgodnie z art. 32 ust. 1:

1. Pozwolenie na budowę lub rozbiórkę obiektu budowlanego może być wydane po uprzednim:

- 1) przeprowadzeniu oceny oddziaływania przedsięwzięcia na środowisko albo oceny oddziaływania przedsięwzięcia na obszar Natura 2000, jeżeli jest ona wymagana przepisami ustawy z dnia 3 października 2008 r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko,
- 2) uzyskaniu przez inwestora, wymaganych przepisami szczególnymi, pozwoleń, uzgodnień lub opinii innych organów,
- 3) wyrażeniu zgody przez ministra właściwego do spraw energii - w przypadku budowy lub rozbiórki gazociągu przesyłowego, linii przesyłowej elektroenergetycznej albo rurociągu dalekosiężnego ropy naftowej lub produktów naftowych, a także gazociągu, linii elektroenergetycznej albo rurociągu ropy naftowej lub produktów naftowych dochodzących do granicy Rzeczypospolitej Polskiej.

Prowadzenie robót budowlanych przy obiekcie budowlanym wpisanym do rejestru zabytków lub na obszarze wpisanym do rejestru zabytków wymaga, przed wydaniem decyzji o pozwoleniu na budowę, uzyskania pozwolenia na prowadzenie tych robót, wydanego przez właściwego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków (art. 39 ust. 1).

Decyzja o pozwoleniu na rozbiórkę obiektu budowlanego wpisanego do rejestru zabytków może być wydana po uzyskaniu decyzji Generalnego Konserwatora Zabytków działającego w imieniu ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego o skreśleniu tego obiektu z rejestru zabytków (art. 39, ust. 2).

W stosunku do obiektów budowlanych oraz obszarów niewpisanych do rejestru zabytków, a ujętych w gminnej ewidencji zabytków, pozwolenie na budowę lub rozbiórkę obiektu budowlanego wydaje organ administracji architektoniczno-budowlanej w uzgodnieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków (art. 39, ust. 3).

Katalog działań budowlanych, w stosunku do których niewymagane jest pozwolenie na budowę, a które podlegają zgłoszeniu organowi budowlanemu określają kolejno art. 29, 29a, 30, 31 ustawy Prawo Budowlane. W stosunku do zamierzeń, które wymagają jedynie zgłoszenia zgodnie z art. 30 ust. 7 ustawy właściwy organ może nałożyć w drodze decyzji obowiązek uzyskania pozwolenia na wykonanie określonego obiektu lub robót budowlanych objętych obowiązkiem zgłoszenia, jeżeli ich realizacja może naruszać ustalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego lub spowodować m.in. pogorszenie stanu środowiska lub stanu zachowania zabytków.

Art. 29 ust. 7 stwierdza, że roboty budowlane, o których mowa w ust. 1-4, wykonywane:

1) przy obiekcie budowlanym wpisanym do rejestru zabytków - wymagają decyzji o pozwoleniu na budowę,

2) na obszarze wpisanym do rejestru zabytków - wymagają dokonania zgłoszenia

- przy czym do wniosku o decyzję o pozwoleniu na budowę oraz zgłoszenia należy dołączyć pozwolenie właściwego wojewódzkiego konserwatora zabytków wydane na podstawie przepisów o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami.

Ustawa z dnia 24 kwietnia 2015 r. o zmianie niektórych ustaw w związku ze wzmocnieniem narzędzi ochrony krajobrazu (t.j. Dz. U. z 2015 r. poz. 774 ze zm.).

Zgodnie z zapisami art. 7 tej ustawy wprowadzone zostaje pojęcie audytu krajobrazowego. Identyfikuje on krajobrazy występujące na całym obszarze województwa, określa ich cechy charakterystyczne oraz dokonuje oceny ich wartości (także pod kątem walorów zabytkowych i krajobrazu kulturowego).

Art. 8 ustawy wskazuje zmiany w ustawie o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami z dnia 23 lipca 2003 r.

Ustawa z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i wolontariacie (Dz. U. z 2023 r. poz. 571).

Określa ona, iż wśród zadań publicznych znajdują się działania m.in. w zakresie kultury, sztuki, ochrony dóbr kultury i dziedzictwa narodowego (art. 4 ust. 1 pkt 16). Regulacje z tym związane zawarte są w art. 16 i 19b, które określają prawa i obowiązki mieszkańców w zakresie realizacji wybranych przez nich działań, zarówno w ramach inicjatyw lokalnych, jak i za pośrednictwem organizacji pozarządowych lub innych podmiotów wymienionych w art. 3 ust. 3 ustawy. Artykuł precyzuje też, iż jednostka samorządu terytorialnego zawiera na czas określony umowę o wykonanie inicjatywy lokalnej z wnioskodawcą.

Ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r. – Prawo ochrony środowiska (Dz. U. z 2024 r. poz. 54 ze zm.).

Zgodnie z zapisami art. 71 ust. 3 tej ustawy przeznaczenie i sposób zagospodarowania terenu powinny w jak największym stopniu zapewniać zachowanie jego walorów krajobrazowych. Dotyczy to także krajobrazu kulturowego.

Art. 101 ust. 2 lit. f określa, iż ochrona powierzchni ziemi polega m. in. na zachowaniu funkcji środowiskowych, gospodarczych, społecznych i kulturowych, w tym między innymi zbioru dziedzictwa geologicznego, geomorfologicznego i archeologicznego.

Ustawa z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody (Dz. U. z 2023 r. poz. 1336 ze zm.).

Jednym z celów ochrony przyrody jest ochrona walorów krajobrazowych, zieleni w miastach i wsiach oraz zadrzewień (art. 2 ust. 2 pkt 5). Jako jedną z form ochrony przyrody w tym jej immanentnego składnika, jakim jest krajobraz ustawa ta przyjmuje w art. 6 ust. 1 pkt 3 park krajobrazowy. Zgodnie z art. 16 ust. 1 park krajobrazowy obejmuje obszar chroniony ze względu na wartości przyrodnicze, historyczne i kulturowe oraz walory krajobrazowe w celu zachowania, popularyzacji tych wartości w warunkach zrównoważonego rozwoju. Zarówno utworzenie parku krajobrazowego, jak i nadanie mu statutu należą do prerogatyw sejmiku wojewódzkiego (art. 16 ust. 3 ust. 5).

Art. 83a ust. 1 wskazuje, że zezwolenie na usunięcia drzewa lub krzewu z terenu nieruchomości lub jej części wpisanej do rejestru zabytków wydaje wojewódzki konserwator zabytków.

Zasady naliczania opłat za usunięcie drzew i krzewów przedstawiono w art. 84-87 ustawy i zgodnie z art. 84 ust. 8 decyzję w tych sprawach podejmuje właściwy organ do wydania zezwolenia (w tym także konserwator zabytków).

Ustawa z dnia 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami (t.j. Dz. U. z 2024 r. poz. 1145).

W świetle art. 6 pkt 5 jednym z celów publicznych tej ustawy jest opieka nad nieruchomościami stanowiącymi zabytki w rozumieniu przepisów o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. Art. 13 ust. 4 jasno określa, że: sprzedaż, zamiana, darowizna lub oddanie w użytkowanie wieczyste nieruchomości wpisanych do rejestru zabytków, stanowiących własność Skarbu Państwa lub jednostki samorządu terytorialnego, a także wnoszenie tych nieruchomości, jako wkładów niepieniężnych (aportów) do spółek, wymaga pozwolenia wojewódzkiego konserwatora zabytków.

Art. 13 ust. 5 stwierdza, że sprzedaż, zamiana, darowizna lub dzierżawa nieruchomości stanowiących własność Skarbu Państwa lub jednostki samorządu terytorialnego, będących cmentarzami ujętymi w wojewódzkiej ewidencji zabytków, a także wnoszenie tych nieruchomości jako wkładów niepieniężnych (aportów) do spółek wymagają pozwolenia wojewódzkiego konserwatora zabytków.

Cenę nieruchomości lub jej części (wyznaczonej zgodnie z art. 67) wpisanej do rejestru zabytków obniża się na wniosek nabywcy o 50% (zgodnie z art. 68 ust. 3). Właściwy organ może, za zgodą odpowiednio wojewody albo rady lub sejmiku, podwyższyć lub obniżyć tę bonifikatę. Podobny zapis stosuje się w przypadku opłaty z tytułu użytkowania wieczystego, jeżeli nieruchomość gruntowa została wpisana do rejestru zabytków (art. 73 ust. 4) oraz w przypadku opłaty z tytułu trwałego zarządu (art. 84 ust. 4).

Zgodnie z art. 96 ust. 1. podziału nieruchomości dokonuje się na podstawie decyzji wójta, burmistrza albo prezydenta miasta zatwierdzającej podział, z uwzględnieniem ust. 1a, stwierdzającego, że odniesieniu do nieruchomości wpisanej do rejestru zabytków decyzję, o której mowa w ust. 1 wydaje się po uzyskaniu pozwolenia wojewódzkiego konserwatora zabytków na podział tej nieruchomości.

Ustawa z dnia 12 stycznia 1991 r. o podatkach i opłatach lokalnych (t.j. Dz. U. z 2023 r. poz. 70).

Na podstawie art. 7 ust. 1 pkt 6 ustawa zwalnia od podatku od nieruchomości: grunty i budynki wpisane indywidualnie do rejestru zabytków, pod warunkiem ich utrzymania i konserwacji, zgodnie z przepisami o ochronie zabytków, z wyjątkiem części zajętych na prowadzenie działalności gospodarczej.

Ustawa z dnia 25 października 1991 r. o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej (t.j. Dz. U. z 2024 r. poz. 87 ze zm.).

Według zapisów tej ustawy zarówno państwo (art. 1 ust. 2) jak i organy jednostek samorządu terytorialnego (art. 1 ust. 4) sprawują mecenat nad działalnością kulturalną polegający m.in. na wspieraniu i promocji opieki nad zabytkami.

Do powyższych ustaw należy dołączyć akty prawne, które w całej swojej treści odnoszą się do zakresu ochrony zabytków i dziedzictwa kulturowego. Są to:

- ustawa z dnia 21 listopada 1996 r. o muzeach (t.j. Dz. U. z 2022 r., poz. 385),
- ustawa z dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach (t.j. Dz. U. z 2022 r., poz. 2393),
- ustawa z dnia 14 lipca 1983 r. o narodowym zasobie archiwalnym i archiwach (t.j. Dz. U. z 2020 r., poz. 164 ze zm.),
- ustawa z dnia 7 maja 1999 r. o ochronie terenów byłych hitlerowskich obozów zagłady (t.j. Dz. U. z 2015 r., poz. 2120).

Ostatni element to akty wykonawcze do ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. Są to:

- Rozporządzenie MKiDN z dnia 26 maja 2011 (t.j. Dz. U. z 2021 poz. 56) w sprawie prowadzenia rejestru zabytków, krajowej, wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków oraz krajowego wykazu zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę niezgodnie z prawem. W oparciu o art. 24 ust. 1 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami rozporządzenie określa sposób prowadzenia powyższych rejestrów i wykazów;

- Rozporządzenie MKiDN z dnia 2 sierpnia 2018 r. w sprawie prowadzenia prac konserwatorskich, prac restauratorskich i badań konserwatorskich przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków albo na Listę Skarbów Dziedzictwa oraz robót budowlanych, badań architektonicznych i innych działań przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków, a także badań archeologicznych i poszukiwań zabytków (t.j. Dz.U. z 2021 r., poz. 81);
- Rozporządzenie MKiDN z dnia 16 sierpnia 2017 r. w sprawie dotacji celowej na prace konserwatorskie lub restauratorskie przy zabytku wpisanym na Listę Skarbów Dziedzictwa oraz prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków (Dz. U. z 2022 r. poz. 1388 ze zm.);
- Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 19 lipca 2019 r. w sprawie wzorów dokumentów oceny wskazującej czas powstania zabytku, wyceny zabytku oraz potwierdzenia wwozu zabytku na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej (Dz.U. z 2019 poz. 1470);
- Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 21 maja 2018 r. w sprawie wymagań, jakim powinna odpowiadać ochrona przechowywanego i przewożonego zabytku wpisanego na Listę Skarbów Dziedzictwa (Dz. U. z 2018 poz. 1134),
- Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 4 grudnia 2017 r. w sprawie ksiąg ewidencyjnych prowadzonych przez podmioty gospodarcze wyspecjalizowane w zakresie obrotu zabytkami na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej (Dz. U. z 2017 poz. 2249);
- Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 12 lipca 2017 r. w sprawie sposobu ustalania wysokości i rozliczania dotacji celowej na wyposażenie w zabezpieczenia techniczne pomieszczenia, w którym będzie przechowywany zabytek wpisany na Listę Skarbów Dziedzictwa (Dz. U. z 2017 poz. 1384);
- Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 28 kwietnia 2017 r. w sprawie Listy Skarbów Dziedzictwa (Dz. U. z 2017 poz. 928);

- Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 19 sierpnia 2015 r. w sprawie krajowego rejestru utraconych dóbr kultury (Dz. U. z 2015 poz. 1275);
- Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 10 stycznia 2014 r. w sprawie dotacji na badania archeologiczne (Dz. U. z 2014 poz. 110);
- Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 18 kwietnia 2011 r. w sprawie wywozu zabytków za granicę (Dz. U. z 2011 nr 89 poz. 510);
- Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 25 sierpnia 2004 r. w sprawie organizacji i sposobu ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych (Dz. U. z 2004 nr 212 poz. 2153);
- Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 12 maja 2004 r. w sprawie odznaki „Za opiekę nad zabytkami” (Dz. U. z 2004 nr 124 poz. 1304 ze zm.);
- Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 9 kwietnia 2004 r. w sprawie organizacji wojewódzkich urzędów ochrony zabytków (Dz. U. z 2004 nr 75 poz. 706);
- Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 1 kwietnia 2004 r. w sprawie nagród za odkrycie lub znalezienie zabytków archeologicznych (Dz. U. z 2004 nr 71 poz. 650);
- Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 9 lutego 2004 r. w sprawie wzoru znaku informacyjnego umieszczonego na zabytkach nieruchomych wpisanych do rejestru zabytków (Dz. U. z 2004 nr 30 poz. 259).

3. PRZEDMIOT OCHRONY PRAWNEJ

Przywołana na wstępie ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami stanowi podstawę prawną ochrony dziedzictwa kulturowego w Polsce i wprowadza w tej materii szereg fundamentalnych definicji i pojęć. W myśl

ustawy zabytek jest to nieruchomość lub rzecz ruchoma, ich części lub zespoły, będące dziełem człowieka lub związane z jego działalnością i stanowiące świadectwo minionej epoki bądź zdarzenia, których zachowanie leży w interesie społecznym ze względu na posiadaną wartość historyczną, artystyczną lub naukową.

Zgodnie z ustawą opiece podlegają – bez względu na stan zachowania – zabytki pogrupowane w trzech kategoriach:

Zabytki nieruchome będące w szczególności:

- krajobrazami kulturowymi,
- układami urbanistycznymi, ruralistycznymi i zespołami budowlanymi,
- dziełami architektury i budownictwa,
- dziełami budownictwa obronnego,
- obiektami techniki, a zwłaszcza kopalniami, hutami, elektrowniami i innymi zakładami przemysłowymi,
- cmentarzami,
- parkami, ogrodami i innymi formami zaprojektowanej zieleni,
- miejscami upamiętniającymi wydarzenia historyczne bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji.

Zabytki ruchome będące w szczególności:

- dziełami sztuk plastycznych, rzemiosła artystycznego i sztuki użytkowej,
- kolekcjami stanowiącymi zbiory przedmiotów zgromadzonych i uporządkowanych według koncepcji osób, które tworzyły te kolekcje,
- numizmatami oraz pamiątkami historycznymi, a zwłaszcza militariami, sztandarami, pieczęciami, odznakami, medalami i orderami,
- wytworami techniki, a zwłaszcza urządzeniami, środkami transportu oraz maszynami i narzędziami świadczącymi o kulturze materialnej, charakterystycznymi dla dawnych i nowych form gospodarki, dokumentującymi poziom nauki i rozwoju cywilizacyjnego,

- materiałami bibliotecznymi, o których mowa w art. 5 ustawy z dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach (t.j. Dz. U. z 2019 r., poz. 1479 z późn. zm.),
- instrumentami muzycznymi,
- wytworami sztuki ludowej i rękodzieła oraz innymi obiektami etnograficznymi,
- przedmiotami upamiętniającymi wydarzenia historyczne bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji.

Zabytki archeologiczne będące w szczególności:

- pozostałościami terenowymi pradziejowego i historycznego osadnictwa,
- cmentarzyskami,
- kurhanami,
- reliktnami działalności gospodarczej, religijnej i artystycznej.

Ponadto, zgodnie z art. 6 ust. 2 ochronie mogą podlegać nazwy geograficzne, historyczne lub tradycyjne nazwy obiektu budowlanego, placu, ulicy lub jednostki osadniczej.

4. FORMY PRAWNE OCHRONY ZABYTEKÓW

Ustawodawca wyróżnia następujące formy ochrony zabytków:

- wpis do rejestru zabytków,
- wpis na Listę Skarbów Dziedzictwa,
- uznanie za pomnik historii,
- utworzenie parku kulturowego,
- ustalenia ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego, decyzjach o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzjach o warunkach zabudowy, decyzjach o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzjach o ustaleniu lokalizacji linii

kolejowej lub decyzjach o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego.

Wpis do rejestru zabytków

Podstawą wpisu do rejestru zabytków jest decyzja administracyjna wydana przez wojewódzkiego konserwatora zabytków. Z wnioskiem o taki wpis może występować właściciel zabytku nieruchomego oraz użytkownik wieczysty gruntu, na którym znajduje się zabytek nieruchomy. Również wojewódzki konserwator zabytków ma prawo wszczęcia postępowania z urzędu w sprawie wpisania zabytku nieruchomego do rejestru zabytków.

Rejestr zabytków prowadzi odpowiedni wojewódzki konserwator zabytków dla zabytków znajdujących się na terenie województwa. Do rejestru można wpisać także otoczenie oraz nazwę geograficzną, historyczną i tradycyjną zabytku nieruchomego wpisanego do rejestru zabytków. Wojewódzki konserwator zabytków może wpisać także do rejestru historyczny układ urbanistyczny lub ruralistyczny. Sprawy te reguluje ustawa z 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami oraz Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z 26 maja 2011 r. w sprawie prowadzenia rejestru zabytków, krajowej, wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków oraz krajowego wykazu zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę niezgodnie z prawem (Dz. U. z 2021 r. poz. 56).

Lista Skarbów Dziedzictwa

Listę Skarbów Dziedzictwa prowadzi minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego. Na Listę Skarbów Dziedzictwa wpisuje się zabytek ruchomy o szczególnej wartości dla dziedzictwa kulturowego zaliczany do jednej z następujących kategorii:

- 1) zabytków archeologicznych, które mają więcej niż 100 lat, wchodzi w skład zbiorów archeologicznych lub zostały pozyskane w wyniku badań archeologicznych lub przypadkowych odkryć,
- 2) elementów stanowiących integralną część zabytków architektury, wystroju wnętrz, pomników, posągów i dzieł rzemiosła artystycznego, które mają więcej niż 100 lat,
- 3) wykonanych ręcznie dowolną techniką i na dowolnym materiale dzieł

malarstwa, nieobjętych kategoriami wskazanymi w pkt 4 i 5, które mają więcej niż 50 lat, ich wartość jest wyższa niż 150 000 euro oraz nie są własnością ich twórców,

- 4) wykonanych ręcznie na dowolnym materiale akwareli, gwaszy i pasteli, które mają więcej niż 50 lat, ich wartość jest wyższa niż 30 000 euro oraz nie są własnością ich twórców,
- 5) mozaik, nieobjętych kategoriami wskazanymi w pkt 1 i 2, oraz rysunków wykonanych ręcznie przy użyciu dowolnej techniki i na dowolnym materiale, które mają więcej niż 50 lat, ich wartość jest wyższa niż 15 000 euro oraz nie są własnością ich twórców,
- 6) oryginalnych dzieł grafiki i matryc do ich wykonania oraz oryginalnych plakatów, które mają więcej niż 50 lat, ich wartość jest wyższa niż 15 000 euro oraz nie są własnością ich twórców,
- 7) oryginalnych rzeźb, posągów lub ich kopii wykonanych tą samą techniką co oryginał, nieobjętych kategorią wskazaną w pkt 1, które mają więcej niż 50 lat, ich wartość jest wyższa niż 50 000 euro oraz nie są własnością ich twórców,
- 8) fotografii, filmów oraz ich negatywów, które mają więcej niż 50 lat, ich wartość jest wyższa niż 15 000 euro oraz nie są własnością ich twórców,
- 9) pojedynczych lub znajdujących się w zbiorach inkunabułów i manuskryptów oraz map i partytur muzycznych, liczących więcej niż 50 lat, które nie są własnością ich twórców,
- 10) pojedynczych lub znajdujących się w zbiorach książek, które mają więcej niż 100 lat i ich wartość jest wyższa niż 50 000 euro,
- 11) map drukowanych, które mają więcej niż 200 lat,
- 12) środków transportu, które mają więcej niż 75 lat i ich wartość jest wyższa niż 50 000 euro,
- 13) innych kategorii, niewymienionych w pkt 1-12, obejmujących zabytki, które mają więcej niż 50 lat i ich wartość jest wyższa niż 50 000 euro

- na podstawie decyzji wydanej przez ministra właściwego do spraw kultury i ochrony

dziedzictwa narodowego, z urzędu albo na wniosek właściciela zabytku ruchomego.

Pomnik Historii

Terminem tym określa się zabytek nieruchomy o szczególnych wartościach materialnych i niematerialnych oraz znaczeniu dla dziedzictwa kulturowego naszego kraju. Rangę pomnika historii podkreśla fakt, że jest on ustanawiany przez Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej specjalnym rozporządzeniem na wniosek Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego. W treści prezydenckiego rozporządzenia wyszczególnia się cechy danego zabytku świadczące o jego najwyższej wartości, określa się precyzyjnie jego granice i zamieszcza schematyczną mapkę obiektu.

Na elitarną listę Pomników Historii mogą zostać wpisane obiekty architektoniczne, krajobrazy kulturowe, układy urbanistyczne lub ruralistyczne, zabytki techniki, obiekty budownictwa obronnego, parki i ogrody, cmentarze, miejsca pamięci najważniejszych wydarzeń lub postaci historycznych oraz stanowiska archeologiczne. Na rok 2024 w całym kraju było 129 miejsc i obiektów uznanych za pomnik historii.

Park kulturowy

Kolejną formą ochrony jest utworzenie parku kulturowego w celu ochrony krajobrazu kulturowego oraz zachowania wyróżniających się krajobrazowo terenów z zabytkami nieruchomymi charakterystycznymi dla miejscowej tradycji budowlanej i osadniczej. Podstawą jego utworzenia jest uchwała rady gminy, którą podejmuje się po zasięgnięciu opinii wojewódzkiego konserwatora zabytków.

Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego lub decyzja o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzja o warunkach zabudowy, decyzja o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzja o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzja o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego

Relacje pomiędzy ochroną zabytków a planami zagospodarowania przestrzennego są regulowane przez artykuły 18, 19 i 20 ustawy z 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. Przede wszystkim art. 18 wprowadza obowiązek uwzględniania ochrony zabytków i opieki nad zabytkami przy

sporządzaniu i aktualizacji strategii rozwoju województw, planów zagospodarowania przestrzennego województw, planu zagospodarowania przestrzennego morskich wód wewnętrznych, morza terytorialnego i wyłącznej strefy ekonomicznej, analiz i studiów z zakresu zagospodarowania przestrzennego powiatu, strategii rozwoju gmin, strategii rozwoju ponadlokalnego, planów ogólnych gmin, miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego, miejscowych planów odbudowy albo decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego.

W wymienionych decyzjach, koncepcjach, strategiach, analizach i planach, winno się w szczególności uwzględnić krajowy program ochrony zabytków i opieki nad zabytkami, określić rozwiązania niezbędne do zapobiegania zagrożeniom dla zabytków i zapewnić im ochronę przy realizacji inwestycji oraz przywracania zabytków do jak najlepszego stanu oraz ustalić przeznaczenie i zasady zagospodarowania terenu uwzględniające opiekę nad zabytkami. W przypadku zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru i ich otoczenia, zabytków nieruchomych, znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków oraz parków kulturowych, ochrona ich musi być bezwarunkowo uwzględniona w studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy oraz w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego i pozostałych decyzjach.

5. UWARUNKOWANIA ZEWNĘTRZNE I WEWNĘTRZNE OCHRONY ZASOBÓW DZIEDZICTWA KULTUROWEGO

5.1 RELACJE GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI Z OPRACOWANIAM I WYKONANYMI NA POZIOMIE KRAJOWYM:

KRAJOWY PROGRAM OCHRONY ZABYTKÓW I OPIEKI NAD ZABYTKAMI NA LATA 2023-2026

Krajowy Program Ochrony Zabytków i Opieki nad Zabytkami na lata 2023-2026 został przyjęty przez Radę Ministrów w dniu 1 grudnia 2023 roku i opublikowany w Monitorze Polskim w roku 2023 poz. 1470. Dokument ma na celu realizację przepisu art. 84 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. Jest

głównym dokumentem strategicznym niezbędnym do realizacji ochrony zabytków i opieki nad zabytkami, zainicjowanym i opracowanym przez ministra do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego, określającym cele administracji rządowej oraz podległych jej służb i instytucji w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami, a także środki służące do realizacji wyznaczonych celów.

Celem głównym programu jest zapewnienie efektywnej ochrony i opieki nad zabytkami poprzez m.in. ochronę i zarządzanie zabytkami o wyjątkowej wartości, podnoszenie wiedzy o zasobach zabytkowych kraju, cyfryzację i podniesienie jakości prowadzonych postępowań administracyjnych czy zwiększenie zastosowania nowych technologii. Będzie on realizowany poprzez cele strategiczne programu oraz zawarte w nich działania takie jak:

Cel: Ochrona i zarządzanie zabytkami o wyjątkowej wartości poprzez m.in.:

- model i system wartościowania zabytków;
- plany zarządzania dla pomników historii;
- wsparcie procesu tworzenia planów ochrony parków kulturowych;
- system bezpieczeństwa zabytków;
- projektowanie konserwatorskie.

Cel: Cyfryzacja i podniesienie jakości prowadzenia postępowań administracyjnych poprzez m.in.:

- cyfryzację procesu inwestycyjno-budowlanego w zakresie ochrony zabytków;
- opracowanie i realizację programu szkoleń specjalistycznych dla pracowników wojewódzkich urzędów ochrony zabytków.

Cel: Zwiększenie zastosowania nowych technologii w ochronie zabytków poprzez m.in.:

- wdrożenie i rozwój programu wsparcia zarządzania dziedzictwem archeologicznym (AZP+);
- digitalizację i udostępnianie zasobu archiwalnego;
- rozwój portalu zabytek.pl.

Cel: Edukacja i podnoszenie świadomości społecznej wartości dziedzictwa kulturowego poprzez m.in.:

- włączenie edukacji ochrony zabytków do programów nauczania w szkołach;
- kampanie społeczno-edukacyjne dotyczące zagrożeń dla dziedzictwa kulturowego;
- wsparcie merytoryczne służb mundurowych oraz organów wymiaru sprawiedliwości w sprawach dotyczących przestępczości przeciwko zabytkom.

Cel: Wzmacnianie narzędzi ochrony zabytków wobec zmian klimatycznych poprzez m.in.:

- wsparcie procesu tworzenia gminnych programów opieki nad zabytkami;
- warsztaty konserwatorskie – praktyka prac konserwatorskich;
- wzmacnianie kompetencji zawodów rzemieślniczych;
- inwestycje w obiektach zabytkowych – szkolenia dla samorządów.

KONCEPCJA PRZESTRZENNEGO ZAGOSPODAROWANIA KRAJU DO ROKU 2030

Koncepcja przestrzennego zagospodarowania kraju została przyjęta przez Radę Ministrów dnia 13 grudnia 2011 r. Dokument określa zasady polityki państwa w dziedzinie przestrzennego zagospodarowania kraju w perspektywie najbliższych kilkunastu lat.

Polityka przestrzennego zagospodarowania kraju realizuje cele rozwoju kraju w odniesieniu do całości przestrzeni polskiej. Biorąc pod uwagę nowy paradygmat polityki rozwoju cel strategiczny (ponadczasowy) polityki przestrzennego zagospodarowania kraju można określić następująco: Efektywne wykorzystanie przestrzeni kraju i jej terytorialnie zróżnicowanych potencjałów rozwojowych dla osiągnięcia ogólnych celów rozwojowych – konkurencyjności, zwiększenia zatrudnienia, sprawności funkcjonowania państwa oraz spójności w wymiarze społecznym, gospodarczym i terytorialnym w długim okresie.

Tak sformułowany cel – przy doborze odpowiednich celów cząstkowych oraz instrumentów wdrożeniowych – realizowany jest przez wszystkie podmioty publiczne wykonujące zadania rozwojowe w zakresie swoich kompetencji na różnych poziomach zarządzania, w różnych obszarach tematycznych i w odniesieniu do różnych terytoriów.

Drogą do zapewnienia realizacji celu strategicznego polityki przestrzennego

zagospodarowania kraju jest koncentracja działań podmiotów publicznych w wybranych obszarach tematycznych i na wyodrębnionych terytoriach. W odniesieniu do diagnozy sytuacji, uwarunkowań oraz trendów rozwojowych sformułowano sześć wzajemnie powiązanych celów polityki przestrzennego zagospodarowania kraju w horyzoncie roku 2030:

- Cel 1. Podwyższenie konkurencyjności głównych ośrodków miejskich Polski w przestrzeni europejskiej poprzez ich integrację funkcjonalną przy zachowaniu policentrycznej struktury systemu osadniczego sprzyjającej spójności;
- Cel 2. Poprawa spójności wewnętrznej i terytorialne równoważenie rozwoju kraju poprzez promowanie integracji funkcjonalnej, tworzenie warunków dla rozprzestrzeniania się czynników rozwoju, wielofunkcyjny rozwój obszarów wiejskich oraz wykorzystanie potencjału wewnętrznego wszystkich terytoriów;
- Cel 3. Poprawa dostępności terytorialnej kraju w różnych skalach przestrzennych poprzez rozwijanie infrastruktury transportowej i telekomunikacyjnej;
- Cel 4. Kształtowanie struktur przestrzennych wspierających osiągnięcie i utrzymanie wysokiej jakości środowiska przyrodniczego i walorów krajobrazowych Polski;
- Cel 5. Zwiększenie odporności struktury przestrzennej kraju na zagrożenia naturalne i utraty bezpieczeństwa energetycznego oraz kształtowanie struktur przestrzennych wspierających zdolności obronne państwa;
- Cel 6. Przywrócenie i utrwalenie ładu przestrzennego.

Koncepcja wskazuje, iż wzmocnienie ładu przestrzennego na poziomie zarządzania zasobem krajobrazów kulturowych i przyrodniczych będzie jednocześnie służyło wdrożeniu zapisów Konwencji Krajobrazowej Rady Europy. Podstawowymi formami ochrony krajobrazów powinny zostać formy dotychczas stosowane: parki krajobrazowe, pomniki historii, parki kulturowe oraz – dla obiektów rangi międzynarodowej – wpis na listę dziedzictwa kulturowego lub przyrodniczego UNESCO.

Stwierdzono, że promocja dziedzictwa kulturowego wpłynęła na wzrost rozpoznawalności i atrakcyjność polskiej przestrzeni. Dbłość o spuściznę kultury

dawnych mieszkańców ziem polskich i wspieranie zachowanych tradycji lokalnych sprzyjają rozwojowi turystyki i wspomagają proces identyfikacji tożsamości kulturowej migrantów. Krajobraz ważny dla historii kultury jest chroniony na równi z krajobrazami charakterystycznymi dla regionów geograficzno- przyrodniczych w zintegrowanej z siecią przyrodniczą rozwiniętej sieci parków kulturowych i pomników historii.

NARODOWA STRATEGIA ROZWOJU KULTURY NA LATA 2004 - 2013 ORAZ UZUPEŁNIENIE STRATEGII NA LATA 2004 - 2020

Strategiczne cele polityki państwa w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami zostały zawarte w dokumencie o nazwie Narodowa Strategia Rozwoju Kultury na lata 2004 - 2013 (przyjętym przez Radę Ministrów w dniu 21 września 2004 r.) oraz jego uszczegółowieniu „Uzupełnienie Narodowej Strategii Rozwoju Kultury na lata 2004 - 2020” (przyjętym w 2005 r.). Są to rządowe dokumenty tworzące ramy dla nowoczesnego mecenatu państwa w sferze kultury, a przede wszystkim dla nowoczesnie pojmowanej polityki kulturalnej państwa, funkcjonującej w warunkach rynkowych, w połączeniu z perspektywami kolejnych okresów programowania Unii Europejskiej.

Głównym celem strategii jest działanie na rzecz zrównoważonego rozwoju kulturalnego regionów w Polsce.

Dokumentem służącym wdrożeniu Narodowej Strategii Rozwoju Kultury jest Narodowy Program Kultury „Ochrona Zabytków i Dziedzictwa Kulturowego na lata 2004-2013”. W programie zapisano następujące priorytety i działania:

➤ **Priorytet 1. Aktywne zarządzanie zasobem stanowiącym materialne dziedzictwo kulturowe**

Działania realizowane w ramach niniejszego priorytetu mają na celu materialną poprawę stanu zabytków, ich adaptację i rewitalizację oraz zwiększenie dostępności do nich mieszkańców, turystów i inwestorów. Realizacja działań pozwoli na zwiększenie atrakcyjności regionów, a także wykorzystanie przez nie potencjału związanego z posiadanym dziedzictwem kulturowym.

- Działanie 1.1. Budowa nowoczesnych rozwiązań organizacyjno-finansowych

w sferze ochrony zabytków;

- Działanie 1.2. Kompleksowa rewaloryzacja zabytków i ich adaptacja na cele kulturalne, turystyczne, edukacyjne, rekreacyjne i inne cele społeczne;
- Działanie 1.3. Zwiększenie roli zabytków w rozwoju turystyki i przedsiębiorczości poprzez tworzenie zintegrowanych narodowych produktów turystycznych.

➤ **Priorytet 2. Edukacja i administracja na rzecz ochrony i zachowania dziedzictwa kulturowego**

- Działanie 2.1. Rozwój zasobów ludzkich oraz podnoszenie świadomości społecznej w sferze ochrony dziedzictwa kulturowego;
- Działanie 2.2. Ochrona i zachowanie dziedzictwa kulturowego przed nielegalnym wwozem, wywozem i przewozem przez granicę.

Uzupełnienie Narodowej Strategii Rozwoju Kultury na lata 2004-2020, opracowane przez Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego w 2005 r., zawiera ważny z punktu widzenia Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami Program Operacyjny „Dziedzictwo kulturowe”.

Priorytet 1 tego Programu dotyczy rewaloryzacji zabytków nieruchomych i ruchomych. Celami tego priorytetu są:

- poprawa stanu zachowania zabytków,
- zwiększanie narodowego zasobu dziedzictwa kulturowego (w tym także liczby stanowisk archeologicznych),
- kompleksowa rewaloryzacja zabytków i ich adaptacja na cele inne niż kulturalne,
- zwiększenie roli zabytków i muzealiów w rozwoju turystyki i przedsiębiorczości poprzez tworzenie zintegrowanych narodowych produktów turystycznych,
- poprawa warunków instytucjonalnych, prawnych i organizacyjnych w zakresie ochrony zabytków i ich dokumentacji, zabezpieczenie zabytków, muzealiów i archiwaliów przed skutkami klęsk żywiołowych, kradzieżami i nielegalnym wywozem za granicę oraz na wypadek sytuacji kryzysowych i konfliktu zbrojnego.

5.2 RELACJE GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI Z OPRACOWANIAM I WYKONANYMI NA POZIOMIE WOJEWÓDZKIM

STRATEGIA ROZWOJU WOJEWÓDZTWA KUJAWSKO-POMORSKIEGO

Obecnie obowiązująca Strategia Rozwoju Województwa Kujawsko-Pomorskiego do 2020 r. - Plan modernizacji 2020+ została przyjęta uchwałą nr XLI/693/13 przez Sejmik Województwa Kujawsko-Pomorskiego dnia 21 października 2013 r. Misja rozwoju województwa zapisana w treści dokumentu brzmi Kujawsko-pomorskie - człowiek, rodzina, społeczeństwo. Aby to osiągnąć strategia wyznacza priorytety i cele działań.

Dla gminy istotne są zapisy priorytetu Modernizacja przestrzeni miast i wsi, w ramach którego znajduje się cel Obszary wiejskie (których integralną częścią są także lokalne ośrodki rozwoju - małe miasta i wiejskie siedziby gmin) - o zróżnicowanym charakterze funkcjonalnym, cechujące się licznymi problemami gospodarczymi i często wymagające aktywizacji społeczno-gospodarczej. Głównym kierunkiem interwencji jest stymulowanie rozwoju społecznego (kluczowa rola usług publicznych szczególnie gminnego dla kształtowania właściwych postaw społecznych) oraz lokalnych rynków pracy.

W ramach celu znajduje się cel strategiczny Tożsamość i dziedzictwo, związany ściśle z dziedzictwem kulturowym i historycznym regionu. W ramach celu zamierza się podjąć działania na rzecz opracowania i realizacji założeń polityki kulturalnej województwa (co pozwoli na pełną koordynację działalności wszystkich podmiotów funkcjonujących w kulturze) oraz edukacji kulturalnej społeczeństwa (zarówno w edukacji formalnej - na wszystkich poziomach kształcenia, jak i w edukacji nieformalnej). Są to zagadnienia realizujące także cele rozwoju społecznego - istotne dla szeroko rozumianego rozwoju społecznego. Nie wyklucza się, że polityka kulturalna zostanie w przyszłości objęta wojewódzkim programem rozwoju.

Dziedzictwo regionu, świadczące o tym jacy jesteśmy, wymaga zachowania (m.in. tradycyjnej kultury wiejskiej, ginących zawodów, cudów architektury, przyrody, powstających drobnych kolekcji, zbiorów muzealnych i skansenów), odpowiedniej ekspozycji, poprawy dostępności, a także prezentacji w atrakcyjnej dla różnych osób formie. Dopiero dzięki stworzeniu warunków do wzbudzania ciekawości posiadanymi dobrami, wartościami, oddziaływanie na wiele zmysłów, możliwe jest zrozumienie, budzi się właściwy szacunek, zainteresowanie, chęć pogłębiania wiedzy i czynne

włączenie się w działania na rzecz zachowania i upowszechniania posiadanego dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego. Wobec powyższego, niezbędna jest waloryzacja obiektów materialnych dziedzictwa kulturowego regionu oraz oszacowanie „wartości marketingowej” wojewódzkich zasobów przyrody i krajobrazu przyrodniczo-kulturowego, koniecznych także dla budowy marki województwa. Poza tym wspierane będą w szczególności przedsięwzięcia umożliwiające atrakcyjny, interaktywny, oryginalny, wielozmysłowy kontakt z dziedzictwem regionu.

Powyższe zapisy realizowane będą w ramach następujących kierunków działań:

1. Budowa tożsamości regionalnej województwa
2. Zachowanie oraz promocja dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego regionu
3. Wsparcie działań ratowniczych tradycyjnej kultury wiejskiej, ginących zawodów, cudów architektury, przyrody, powstających drobnych kolekcji, zbiorów muzealnych i skansenów, będących częścią środowiska kulturowego województwa
4. Rozwój oferty kulturalnej o znaczeniu regionalnym, krajowym i międzynarodowym
5. Promocja marki województwa

Należy jednak zwrócić uwagę, iż w świetle Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami powyższe zapisy są bardzo ogólne i trudno doszukać się konkretnych odniesień do potrzeb gminy. Mimo to, cele przedstawione w niniejszym Programie są zgodne z kierunkami rozwoju województwa, co może przyczynić się do ich dokładniejszej realizacji.

PLAN ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO WOJEWÓDZTWA KUJAWSKO-POMORSKIEGO

Plan zagospodarowanie przestrzennego województwa został przyjęty uchwałą Sejmiku Województwa Kujawsko - Pomorskiego nr XI/135/03 z dnia 26 czerwca 2003 r. Cele i działania Planu zawarte są w rozdziale V Polityka zagospodarowania

przestrzennego województwa. W nim wyróżnić można zapisy dotyczące gminy, występujące w celach operacyjnych:

➤ **3.3 Kierunki ochrony i kształtowania środowiska przyrodniczego i kulturowego**

Dla podniesienia konkurencyjności i atrakcyjności regionu konieczne jest podjęcie działań prowadzących do zachowania i pełnego wykorzystania turystycznych walorów środowiska przyrodniczego i kulturowego poprzez:

- poprawę zagospodarowania istniejących szlaków turystycznych
- rozwój agroturystyki na bazie walorów przyrodniczo-krajobrazowych i kulturowych.

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI WOJEWÓDZTWA KUJAWSKO-POMORSKIEGO NA LATA 2021 - 2024

Program Opieki nad Zabytkami Województwa Kujawsko-Pomorskiego na lata 2021- 2024 przyjęto uchwałą nr XXXI/451/21 przez Sejmik Województwa Kujawsko-Pomorskiego dnia 26 kwietnia 2021 r. Dokument przedstawia szereg celów i kierunków działania w zakresie zachowania dziedzictwa kulturowego na obszarze województwa kujawsko- pomorskiego. Zapisy te są w dużej mierze zgodne z kierunkami zawartymi w Gminnym Programie Opieki nad Zabytkami dla Gminy (zwłaszcza cel główny 1, w odniesieniu do promocji i edukacji społecznej).

Nowe cele programu mają przyczynić się do rozwiązania problemów wskazanych przez raporty Narodowego Instytutu Dziedzictwa. Uwzględniają cele wskazane w ustawie i innych dokumentach regulujących ochronę i opiekę nad zabytkami w Polsce. są one skorelowane i wzajemnie się wypełniają. W Programie cele główne, a także operacyjne odwołują się do celów określonych w Strategii rozwoju województwa kujawsko-pomorskiego do 2030 – Strategia Przyspieszenia 2030+, natomiast kierunki działań i działania odpowiadają zadaniom ustawowym, których obowiązek wypełniania spoczywa na województwie.

W ramach celu nadrzędnego wyznaczono następujące cele szczegółowe wraz z działaniami:

Cel główny: Zdrowe, aktywne i zamożne społeczeństwo

1. Cel operacyjny: Kultura, sztuka i dziedzictwo narodowe

1.1. Kierunek działań: Popularyzacja wiedzy o znaczeniu i konieczności ochrony

1.2 Kierunek działań: Edukacja

1.3. Kierunek działań: Promocja

1.4. Kierunek działań: Dokumentacja i popularyzacja

Walory dziedzictwa kulturowego to jeden z ważniejszych czynników rozwoju gospodarczego, a szczególnie w obszarze turystyki kulturowej. Wskazane kierunki działań mają na celu podkreślenie, iż dziedzictwo kulturowe, zarówno materialne jak i niematerialne można wykorzystać do kreowania usług i produktów dotyczących rozwoju oferty spędzania czasu wolnego, wspierania inicjatyw związanych z dziedzictwem materialnym i niematerialnym, w tym wspierania tradycyjnych form działalności gospodarczej czy adaptacji obiektów do nowych funkcji związanych z poszerzaniem oferty kulturowej czy turystycznej.

Cel główny: Dostępna przestrzeń i czyste środowisko

2. Cel operacyjny: Przestrzeń kulturowa

2.1 Kierunek działań: Ochrona

2.2. Kierunek działań: Prace konserwatorskie i restauratorskie

2.3. Kierunek działań: Dokumentacja i badania

Przestrzeń kulturową należy rozumieć jako wszelkie działania podejmowane w celu poprawy stanu zachowania regionalnego dziedzictwa kulturowego. Stan zachowania dziedzictwa kulturowego ma bezpośredni wpływ na jakość życia mieszkańców, a jednocześnie kształtuje pewien indywidualny kontekst rozwojowy. Dziedzictwo kulturowe województwa kujawsko-pomorskiego to jedna z najmocniejszych stron województwa. W oparciu o nią należy budować tożsamość lokalną i regionalną. Nadaje swoisty charakter województwa, a tym samym decyduje o jego konkurencyjności. Świadomość wspólnej tożsamości przyczynia się do tworzenia więzi międzyludzkich, które ułatwiają interakcje oraz współdziałanie. Wszelkie podejmowane działania nie mogą ograniczać się do pojedynczych obiektów zabytkowych, ponieważ województwo

charakteryzuje się różnorodnością. Należy wskazywać najlepsze i wzorcowe działania oraz promować je.

Program wojewódzki prezentuje również potencjalne źródła finansowania prac remontowo-konserwatorskich przy zabytkach oraz innych działań związanych z rewitalizacją obiektów zabytkowych oraz zespołów urbanistycznych i ruralistycznych.

5.3 RELACJE GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI Z OPRACOWANIAM WYKONANYMI NA POZIOMIE POWIATU

POWIATOWY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI POWIATU ALEKSANDROWSKIEGO

Na rok 2024 powiat aleksandrowski nie posiada opracowanego Powiatowego Programu Opieki nad Zabytkami.

5.4 RELACJE GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI Z OPRACOWANIAM WYKONANYMI NA POZIOMIE GMINY

STUDIUM UWARUNKOWAŃ I KIERUNKÓW ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO MIASTA CIECHOCINEK

Do końca 2025 roku obowiązuje Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego. Podstawowym elementem wytycznych konserwatorskich do Studium jest ustalenie obszarów podlegających ochronie, a więc wyznaczenie stref ochrony konserwatorskiej. Wyznaczenie stref następuje w oparciu o analizę stanu istniejącego, analizę przekazów historycznych, kartograficznych i ikonograficznych.

Zapisy studium w wyczerpujący sposób przedstawiają tematykę ochrony konserwatorskiej obiektów zabytkowych. Biorąc pod uwagę analizę i ocenę walorów środowiska kulturowego miasta Ciechocinek oraz analizę „Krajowego programu ochrony zabytków i opieki nad zabytkami” ustala się rozwiązania niezbędne do zapobiegania zagrożeniom dla zabytków, zapewnienia im ochrony przy realizacji inwestycji oraz przywracania zabytków do jak najlepszego stanu.

Udokumentowanie, zachowanie i właściwe eksponowanie wartości dziedzictwa kulturowego jest obowiązkiem władz państwowych, samorządowych i społeczeństwa, a dziedzictwo kulturowe stanowi wartość podlegającą ochronie prawnej. Obiekty kultury materialnej winny być wykorzystywane i użytkowane z zapewnieniem opieki konserwatorskiej, rewaloryzacji oraz nadania im odpowiednich funkcji użytkowych.

Na terenie miasta Ciechocinka identyfikuje się zabytki podlegające ochronie i opiece na podstawie ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. z 2014 r., poz.1446 ze zm.).

- 1) zabytki nieruchome wpisane do rejestru zabytków, oznaczone na rysunku Studium graficznie oraz zestawione w tabeli nr 6 „uwarunkowań”,
- 2) zabytki nieruchome znajdujące się w wojewódzkiej ewidencji zabytków (nie wpisane do rejestru zabytków), zestawione w tabeli nr 7 „uwarunkowań”,
- 3) zabytki archeologiczne znajdujące się w wojewódzkiej ewidencji zabytków, oznaczone na rysunku Studium graficznie oraz zestawione w tabeli nr 8 „uwarunkowań”.

Ponadto w Studium wyznacza się strefę ścisłej ochrony konserwatorskiej-historycznej struktury przestrzennej (układu urbanistycznego) miasta oznaczonej na rysunku Studium.

Zabytki nieruchome wpisane do rejestru zabytków

Wszystkie obiekty i obszary wpisane do rejestru zabytków muszą być uwzględnione w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego. Dla ochrony obszarów i obiektów wpisanych do rejestru zabytków ustala się:

- utrzymanie wszystkich zabytkowych obiektów budowlanych; zachowanie dobrego stanu technicznego i estetycznego tych obiektów - wszelkie prace remontowe oraz konserwatorskie zewnętrzne i wewnętrzne wymagają wykonania projektu uzgodnionego z organem właściwym ds. ochrony zabytków. Należy także utrzymać właściwy stan estetyczny otoczenia tych zabytków, w tym: zieleni, małej architektury I zagospodarowania posesji sąsiadujących;

- likwidacja obiektów budowlanych oraz drzewostanu i zmiana zagospodarowania terenu wymaga zgody organu właściwego ds. ochrony zabytków;
- jeżeli na terenach, na których zlokalizowany jest zabytek nie ma obowiązującego miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego lokalizacja nowych obiektów oraz przekształcenia obiektów istniejących powinna być poprzedzona wydaniem decyzji o warunkach zabudowy i zagospodarowania terenu, uzgodnionej z organem ds. ochrony zabytków;
- zagospodarowanie parków zabytkowych powinno być poprzedzone szczegółową inwentaryzacją i wytycznymi organu ds. ochrony zabytków;
- wobec cmentarzy przyjmuje się zachowanie, konserwację i rewaloryzację zabytków architektury sztuki sakralnej i nagrobnej oraz historycznej kompozycji założeń i układów zieleni;
- wobec zieleni parków przyjmuje się zachowanie i rewaloryzację rozplanowania założeń, historycznych osi kompozycji i powiązań widokowych; zachowanie i konserwację formy architektonicznej i stylistycznej;
- wobec obiektów budowlanych wpisanych do rejestru zabytków przyjmuje się ochronę założeń architektonicznych i detali architektonicznych.

Zabytki archeologiczne

Zabytki archeologiczne muszą być uwzględnione w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego. Dla ochrony zabytków archeologicznych ustala się:

- prace budowlane podejmowane w obszarze wykazanych w Studium i miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego stanowisk archeologicznych mogą być prowadzone wyłącznie w oparciu o warunki określone przez Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków;
- w przypadku znalezienia przedmiotu, w stosunku do którego istnieje przypuszczenie, iż jest on zabytkiem, należy wstrzymać prace, zabezpieczyć miejsce i znaleziony przedmiot oraz powiadomić Wojewódzki Urząd Ochrony Zabytków oraz Burmistrza Ciechocinka;

- w sytuacji ujawnienia nowego stanowiska archeologicznego wszelkie prace budowlane powinny zostać przerwane, a teren udostępniony do badań archeologicznych. Nowoodkryte stanowiska archeologiczne należy oznaczyć, zabezpieczyć i powiadomić Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków.

Obszary objęte strefą ścisłej ochrony konserwatorskiej

W Studium wyznacza się strefę ścisłej ochrony konserwatorskiej - historycznej struktury przestrzennej (układu urbanistycznego) miasta, oznaczonej na rysunku Studium. Strefa ta winna być wprowadzona jako ustalenie do miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego, po ewentualnej weryfikacji granic wynikającej ze stanu zachowania zasobów kulturowych i dostosowania do skali planu.

Strefą objęte zostają obszary obejmujące historyczną strukturę przestrzenną oraz istotne parametry układu urbanistycznego miasta. Ustalenia szczegółowe dotyczące zakazów i nakazów oraz sposobu zagospodarowania terenów znajdujących się w przedmiotowej strefie należy formułować w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego z uwzględnieniem następujących zasad:

- zachowanie lub odtworzenie historycznego sposobu użytkowania przestrzeni i zabudowy oraz eliminacja obcych form użytkowania;
- zachowanie i ucytelnienie rozplanowania historycznych zespołów urbanistyczno-architektonicznych, w szczególności: sieci, przebiegu i geometrii ulic, bloków urbanistycznych, historycznych parcel, historycznych linii zabudowy, kompozycji wnętrz urbanistycznych, sylwety;
- zachowanie lub odtworzenie charakteru przestrzenno-funkcjonalnego zespołów urbanistyczno-architektonicznych;
- zachowanie i ochrona zabytkowej architektury, a w szczególności: gabarytów, brył, podziałów i detalu architektonicznego, form i geometrii dachów, rodzaju materiałów budowlanych i wykończeniowych oraz stolarki budowlanej. Ochrona układu i trwałego wyposażenia wnętrz obowiązuje wobec obiektów indywidualnie wpisanych do rejestru zabytków;
- wprowadzenie nowej zabudowy (pierzejowej, plombowej) w miejsce pustek, powstałych w wyniku zniszczeń historycznej zabudowy;

- podporządkowanie nowej zabudowy lokalnej architekturze historycznej lub tradycji architektonicznej w zakresie form, gabarytów, podziałów architektonicznych elewacji, materiałów budowlanych, kolorystyki;
- przebudowa lub likwidacja elementów dysharmonizujących kompozycję przestrzenną historycznych układów architektonicznych;
- zachowanie kompozycji układów przestrzennych i nasadzeń zieleni zabytkowej parków, historycznych ogrodów i cmentarzy;
- ewentualne przekształcenia ograniczać się mogą wyłącznie do działań mających na celu odtworzenie historycznej funkcji obszaru, elementów urbanistyki (linie zabudowy, kształt i sposób zagospodarowania parceli), zabudowy uzupełniającej, odtworzenia kompozycji zieleni;
- dostosowanie nowej zabudowy do historycznej kompozycji przestrzennej w taki sposób, aby harmonijnie współistniały ze sobą elementy kompozycji historycznej i współczesnej;
- realizacja inwestycji w ścisłej współpracy i na podstawie zaleceń konserwatorskich, zgodnie z odpowiednimi przepisami szczególnymi dotyczącymi ochrony zabytków;;
- nowe inwestycje (dotyczące zabudowy, nawierzchni) winny charakteryzować się wysokimi walorami estetycznymi i użytkowymi.

Strefa ścisłej ochrony konserwatorskiej podlega nadzorowi Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków, który:

- uzgadnia wszelką działalność związaną z prowadzonymi pracami budowlanymi,
- kontroluje przebieg inwestycji i uczestniczy w ich odbiorze w obiektach zabytkowych,
- uzgadnia projekty zmian wystroju przestrzeni publicznej,
- dopuszcza i określa zasady przenoszenia obiektów zabytkowych.

Zabytki nieruchome znajdujące się w wojewódzkiej ewidencji zabytków (nie wpisane do rejestru zabytków)

Wskazuje się do objęcia ochroną planistyczną obiekty o wartościach zabytkowych, nie wpisane do rejestru zabytków, zgodnie z wykazem - dokumentacją Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków.

Ustalenia szczegółowe dotyczące zakazów i nakazów oraz sposobu zagospodarowania należy formułować w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego z uwzględnieniem następujących kierunków działań:

- utrzymanie w dobrym stanie technicznym, bez naruszania ich wartości zabytkowej;
- określenie w zależności od potrzeb: gabarytów, formy, detalu oraz zagospodarowania bezpośredniego otoczenia;
- prowadzenie prac budowlanych w obrębie zabytku (realizowanych w oparciu o zgłoszenie lub pozwolenie na budowę lub rozbiórkę) należy uzgadniać z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków.

6. ZASOBY DZIEDZICTWA I KRAJOBRAZU KULTUROWEGO GMINY

6.1 CHARAKTERYSTYKA GMINY MIEJSKIEJ CIEHOCINEK

W ujęciu administracyjnym miasto Ciechocinek stanowi samodzielną jednostkę samorządu terytorialnego, położoną w Powiecie Aleksandrowskim, województwie kujawsko - pomorskim. Miasto Ciechocinek położone jest pomiędzy dwoma miastami ośrodkami rozwojowymi jak Toruń i Włocławek, jest jednym z 56 miast województwa kujawsko-pomorskiego.

Walorem położenia miasta w centrum kraju, jest autostrada A1, łącząca Skandynawię z krajami Europy Południowej. W obszarze najbliższej położonej wsi Odolion przeprowadzony jest węzeł komunikacyjny autostrady A1.

Według podziału geomorfologicznego Polski (J. Kondracki) Ciechocinek położony jest na Kujawach, w Kotlinie Toruńskiej, w centralnej części Niziny Ciechocińskiej, lewobrzeżnej doliny Wisły. Miasto Ciechocinek według regionalizacji klimatycznej Romera znajduje się w obrębie klimatu Wielkich Dolin, według podziału

Gumińskiego w obrębie rozległej VII dzielnicy środkowej, zaś według Wiszniewskiego i Chechłowskiego, stanowi część klimatycznego regionu wielkopolsko-mazowieckiego.

Miasto zajmuje obszar 1534 ha, posiada status gminy uzdrowiskowej, który określa i w sposób obligatoryjny ogranicza sposób zagospodarowania miasta. Tereny zurbanizowane stanowią ok. 1/3 obszaru miasta, w której wyodrębnia się strefę „A” ochrony uzdrowiskowej, obejmującą w swoim zasięgu wszystkie obiekty i urządzenia związane z charakterem uzdrowiska. W obszarze strefy „A” zlokalizowane są przede wszystkim sanatoria, szpitale uzdrowiskowe, pensjonaty, tereny leczniczo - rekreacyjne z urządzeniami tężni, fontann, kortów tenisowych, a także nieczynny basen termalno - solankowy. W strefie tej występuje bogato urządzona zieleń w postaci licznych parków, zieleńców, alei, szpalerów żywopłotów z ukwieceniem tysiącami kwiatów na kwietnikach i rabatach. 40% powierzchni miasta znajduje się w strefie ochrony konserwatorskiej historycznej struktury przestrzennej miasta podlegającej ochronie na podstawie przepisów odrębnych.

Ciechocinek ze względu na swój mikroklimat oraz posiadane zasoby wód leczniczych, liczne zabytki i położenie nad Wisłą, oprócz wiodącej funkcji uzdrowiskowej, jest także miastem turystycznym. Najważniejszym obiektem architektury zabytkowej jest zespół trzech tężni solankowych, który jest największą atrakcją turystyczną dla osób przebywających na leczeniu w uzdrowisku lub też podczas indywidualnych pobytów rekreacyjnych.

Ze względu na atrakcyjne walory krajobrazowe, przyrodnicze i uzdrowiskowe Ciechocinka oraz istniejące zaplecze gastronomiczne, pensjonatowe i hotelarskie miasto posiada duże predyspozycje do rozwoju usług turystyki. Jednak podstawowe znaczenie ma na tym terenie turystyka leczniczo- uzdrowiskowa, której rozwój wynika z istnienia naturalnych zasobów leczniczych - wód mineralnych (solanki), którymi skutecznie od 180 lat leczone są schorzenia narządów ruchu, dróg oddechowych, neurologiczne, układu krążenia i choroby metaboliczne. Obok funkcji uzdrowiskowych uzupełniającymi formami turystyki jest turystyka rekreacyjna i aktywna. Malownicza pradolina królowej polskich rzek, w której zlokalizowany jest Ciechocinek, idealnie nadaje się do konnych i rowerowych wycieczek.

W pobliżu Ciechocinka oraz przez teren miasta przebiega 5 szlaków turystycznych pieszych, w tym jeden, który jest jednocześnie szlakiem rowerowym. Na wszystkie te szlaki można wyjść z centralnego punktu miasta, jakim jest fontanna

„Grzyb”. Prowadzą one przez obszary leśne, malowniczą dolinę rzeki oraz urozmaiconą krawędź Wysoczyzny Kujawskiej poprzecinaną głębokimi parowami.

6.2 RYS HISTORYCZNY GMINY MIEJSKIEJ CIECHOCINEK

Na terenach obecnego Ciechocinka od około IX w. istniała osada i gród Słońsk. Książę Konrad Mazowiecki utrzymywał w Słońsku warzelnię soli, które następnie wydzierżawili Krzyżacy. Gród Słońsk uległo zniszczeniu w powodziach w XIII wieku. Najstarsze zapiski o Ciechocinku (pod nazwą Ciechocino) pochodzą z 1379 roku.

Nazwa Ciechocinek po raz pierwszy pojawiła się w 1520 roku. Była to niewielka osada szlachecka, która wchodziła w skład województwa inowrocławskiego. Od 1670 r. istniał obok niej folwark. Napływ na przełomie XVI i XVII wieku Olendrów oraz przejście ciechocińskich dóbr przez rodzinę Niemojewskich przyczyniło się do rozwoju wsi. Stało się tak dzięki m.in. procesowi osuszania bagien, karczowania lasów, odwadniania zalewanych terenów, czy wreszcie zasiedlania nieużytków. W końcu XVIII w. odkryto nadające się do eksploatacji bogate złoża solankowe w Ciechocinku. Po zajęciu przez Austrię w 1772 r. kopalni soli w Wieliczce i Bochni a przy równoczesnym wyczerpywaniu się starych źródeł i dotkliwym braku soli na Kujawach, zaczęto poszukiwania nowych pokładów soli i solanek. Już w 1791 roku na tak zwanej Nizinie Ciechocińskiej rozpoczęto wiercenia za solanką. Dalsze poszukiwania solanki czyniono po 1815 roku, w okresie Królestwa Polskiego.

W 1793 r., na mocy II rozbioru Rzeczypospolitej, Prusy zagarnęły Ciechocinek. Z kolei w latach 1807–1815 obszar ten znajdował się w granicach w departamencie bydgoskiego Księstwa Warszawskiego. Po upadku Księstwa, Ciechocinek od 1815 r. należał do Królestwa Polskiego pod berłem caratu. Wchodzi w skład województwa mazowieckiego (później gubernia warszawska), powiatu radziejowskiego (do 1837 r.), powiatu włocławskiego (w latach 1837–1866), a następnie powiatu nieszawskiego. W 1827 r. władze Królestwa Polskiego wykupiły od ostatniego właściciela Józefa Zawadzkiego dobra ciechocińskie.

Dzięki staraniom Stanisława Staszica, który w swoim dziele „O ziemioródtwie Karpatów i innych gór i równin Polski”, napisał o słonych źródłach w okolicy Raciążka, oraz o metodzie zagęszczania niskoprocentowej solanki za pomocą tężni, rozpoczęto w Ciechocinku w 1824 r. budowę warzelni soli i tężni. Dwie pierwsze tężnie powstały do

1828 r. a ich pełną eksploatację rozpoczęto po powstaniu listopadowym w 1832 roku. Budowę trzeciej tężni zakończono w 1859 r. Tężnie mają po 15,8 m wysokości, 10,1 m szerokości i łączną długość 1711 m (I – 651 m, II – 724 m, III – 366 m). Tężnie wraz z warzelnią soli stanowiły ciąg produkcyjny otrzymywania soli na skalę przemysłową.

Przy okazji prowadzonej działalności produkcyjnej odkryto lecznicze właściwości solanek oraz terapeutycznego działania tężni solankowych. Spowodowało to stopniową zmianę charakteru miejscowości z przemysłowego na uzdrowski, która to charakterystyka zaczęła odgrywać rolę pierwszoplanową.

W 1836 r. powstały załężki zakładu leczniczego, rok ten przyjmuje się za początek uzdrowiska ciechocińskiego. Ciehocinek z początku znany był głównie z kąpeli borowinowych, później z solankowych i właściwości klimatycznych. W miejscowym zajeździe zainstalowano cztery miedziane wanny lecznicze. Z solankowych kąpeli skorzystało wtedy 120 osób. Dało to początek Zakładowi Zdrojowemu, który był załężkiem uzdrowiska. Do wsi zaczęli napływać kuracjusze. Połączenie kolejowe wybudowane w 1867 r., łączące Ciehocinek z Aleksandrowem Kujawskim, ułatwiło dostęp do rozrastającego się uzdrowiska.

W początkach XX w. do Ciehocinka przejeżdżało ponad 1000 osób w tym około 30% z głębi Rosji. W tym okresie Ciehocinek stał się największym uzdrowiskiem w Królestwie Polskim.

Z chwilą wybuchu I wojny światowej ogłoszono stan wojenny. Dnia 03.08.1914 r. władzę przejął Tymczasowy Komitet Bezpieczeństwa Publicznego mający za przewodniczącego dr L. Lorentowicza. We wrześniu 1915 r. Ciehocinek zajęły wojska niemieckie i austriackie. Decyzją z dnia 23.03.1916 r. miejscowość włączono do powiatu włocławskiego. W tym samym roku Ciehocinek otrzymał prawa miejskie. Miasto przybrało charakter wojskowego uzdrowiska i szpitala polowego zarazem, a lata wojny doprowadziły do dewastacji i rozkradzenia mienia.

W 1918 r. miasto powróciło w granice niepodległej Polski. Rok później potwierdzono prawa miejskie Ciehocinka. W okresie II Rzeczypospolitej nastąpił dalszy rozwój i rozbudowa uzdrowiska, między innymi odwiercono pierwsze źródło termalne. W 1939 r. miasto liczyło 5200 mieszkańców.

Z chwilą wybuchu II wojny światowej, dnia 01.09.1939 r. zorganizowano w Ciehocinku Szpital Wojskowy nr 801 obliczony na 120 łózek. Działał on od rozpoczęcia

działań wojennych aż do ewakuacji 8 i 9 września. Dwunastego września miasto zostało zajęte przez wojska brygady „Netze” Wehrmachtu pod dowództwem generała majora Eccarta Freiherra von Gablenza wspomagane przez oddziały operacyjne służby bezpieczeństwa Einsatzgruppen. Dnia 08.10.1939 r. miasto zostało włączone do Kraju Warty, nosiło odtąd nazwę Hermannsbad. Rozpoczął się okres eksterminacji ludności żydowskiej i wysiedleń ludności polskiej. W jej miejsce sprowadzono ok. 1000 Niemców z krajów nadbałtyckich, Rumunii, Wołynia oraz z terenów III Rzeszy. Dnia 21.01.1945 r. do miasta wkroczyły oddziały Armii Czerwonej. W tym samym roku miasto ponownie znalazło się w granicach Polski.

W latach 1945-1975 Ciechocinek administracyjnie należał do województwa bydgoskiego, zaś w latach 1975–1998 do województwa wrocławskiego.

6.3 ZABYTKI NIERUCHOME

Miasto Ciechocinek obfituje w wiele ciekawych obiektów zabytkowych, głównie uzdrowiskowych, pochodzących z XIX i XX wieku. Cały historyczny zespół urbanistyczny miasta, objęty strefą ochrony uzdrowiskowej A, znajduje się w ewidencji zabytków województwa kujawsko-pomorskiego. Łącznie na terenie miasta znajduje się ponad 230 obiektów wpisanych do: rejestru zabytków oraz gminnej ewidencji zabytków.

Do najważniejszych obiektów dziedzictwa kulturowego na terenie miasta należy zaliczyć:

Tężnie

Największe w Europie konstrukcje drewniane do odparowywania wody z solanki, zaprojektowane przez Jakuba Graffa, profesora Akademii Górniczej w Kielcach. W Ciechocinku zbudowano trzy takie budowle-ustawione w kształcie podkowy. Budowa tężni I i II trwała w latach 1824-1828, trzecia powstała w 1859 r. Podstawę tężni stanowi około 7000 wbitych w ziemię dębowych pali, na których umieszczono świerkowo-sosnową konstrukcję wypełnioną tarniną, po której spływa solanka. Łączna długość tężni to ponad 1700 m i są to budowle unikatowe w skali europejskiej ze względu na konstrukcję, jak i rozmiary.

Park Tężniowy

Powstały w 1875 r. jako ogród spacerowy wokół tężni nr 1, stanowiący obecnie duży (39 ha) kompleks o funkcji uzdrowiskowo-rehabilitacyjnej oraz rekreacyjno-wypoczynkowej. Oprócz wymienionych wyżej tężni, w parku znajduje się sporo fontann i miejsc do spacerów. Można zobaczyć tam pomnik Stanisława Staszica oraz tablicę pamiątkową poświęconą Jakubowi Graffowi, konstruktorowi tężni. Z parku wiedzie ścieżka spacerowa do zabytkowej warzelni soli, zwana traktem solnym. Na wejściu do parku od strony ulicy Tężniowej znajduje się słynny zegar kwiatowy z 1934 roku. Na terenie parku znajdują się nieczynne obecnie baseny: solankowy i basen przy ogródku jordanowskim. Obok parku Tężniowego znajduje się obszar objęty ochroną Natura 2000 i rezerwat halofitów (roślin słonolubnych).

Warzelnia soli

Działająca od 180 lat i stanowiąca wyjątkowy na skalę światową zespół obiektów zabytkowych, obejmujący budynki warzelni soli, rezerwuary solanki nr I i II oraz kantor przy warzelni soli. Obecnie wraz z fontanną „Grzyb” oraz tężniami tworzy „Szlak Solankowy”.

Park Zdrojowy

Zajmuje powierzchnię 19 ha. Na terenie parku znajdują się charakterystyczne dla Ciechocinka obiekty zabytkowe m.in.: muszla koncertowa, kawiarnia „Bristol”, Pijalnia Wód Mineralnych, a także kręgielnia, budynek maszyny parowej, fontanna „Żabka” oraz fontanna „Jaś i Małgosia”.

Zespół Łazienek

Zespół zabytkowych budynków uzdrowiskowych, na który składają się następujące obiekty: Łazienki nr I „Komitetowe” (obecnie Zakład Przyrodolecznicy), Łazienki nr II „Skarbowe” (obecnie hotel), Łazienki nr III „Bankowe” ze znajdującym się przed nimi dywanem kwiatowym, Łazienki nr IV (obecnie Szpital Uzdrowiskowy nr 1), willa „Mała Romana”. Dworek Prezydenta RP, który mieści dzisiaj pamiątki po prezydencie Ignacym Mościckim oraz wystawy czasowe przedstawiające działalność prezydentów.

Fontanna „Grzyb”

Położona w centrum miasta i stanowiąca część „Szlaku Solankowego”, jest nie tylko obiektem przyciągającym zwiedzających, ale również jest obudową źródła nr 11, czyli głębokiego na 414 m odwiertu, zasilającego ciechocińskie tężnie.

Teatr Letni

Powstał w 1891 r. według projektu architekta Adolfa Schimmelfenniga. Zbudowany był w rekordowo krótkim czasie, bo jego budowę rozpoczęto (na zlecenie uzdrowiska) w 1890 r. Był to budynek drewniany, na 240 miejsc z sześcioma lożami. W roku 1901 rozbudowano scenę z cegły, widownię uzupełniono balkonem i dwiema lożami. Secesyjny gmach teatru to jeden z trzech tego typu drewnianych obiektów w Europie.

Kościół par. pw. św. Ap. Piotra i Pawła

Kościół Parafialny w Ciechocinku został wybudowany z cegły w latach 1877-1884 w modnym wówczas stylu neogotyckim. Ołtarz główny i dwa ołtarze boczne wykonano z drogiego białego marmuru kanaryjskiego. W ołtarzu umieszczono obraz "Przemienienia Pańskiego", a na zasuwie - "św. św. Apostołów Piotra i Pawła" patronów parafii i Kościoła. W ołtarzu północnym stanęła figura św. Antoniego, w południowym - "Matki Boskiej Łaskawej". W wieżach kościoła umieszczono trzy duże dzwony, a same wieże pokryto blachą miedzianą. Wnętrze pokryła wielobarwna polichromia. W podziemiach urządzono trzy kapliczki do wystawiania ciał zmarłych. Kościół dopiero ok. 1905r. zyskał pełen wystrój architektoniczny. W latach 1903 - 1905 założono witraże wykonane w Zakładzie św. Łukasza w Warszawie. Nabożeństwa uświetniały dźwięki muzyki płynące z 12-głosowych organów braci Blombergów.

Kościół rozbudowano w latach 1984 - 1989. W części nadziemnej wprowadzono nowe "transept", prezbiterium, zakrystię i biuro. W podziemiu powstało 5 dodatkowych pomieszczeń. Powrócił dawny ołtarz główny z obrazem patronów ciechocińskiej parafii oraz ambona odkuwana ze stali (1893), a prezbiterium wieńczy "kryształowe sklepienie".

Cerkiew pw. św. Michała Archanioła

Świątynia została wybudowana w 1894 przez górali kaukaskich w stylu zauralskim. Jest to jedyny przykład tego stylu w Europie. Powstanie obiektu było związane z przyjazdami do Ciechocinka rosyjskich kuracjuszy wyznania prawosławnego. Posiada jedną większą kopułę oraz drugą mniejszą. Wewnątrz znajduje się współczesny ikonostas. Ściany wykonane są z bali położonych na siebie bez użycia gwoździ. Na tylnej wewnętrznej ścianie znajduje się napis w języku cerkiewnosłowiańskim „S nami Bog”.

Budynek był cerkwią do lat 20. ubiegłego stulecia, gdzie następnie urządzono w niej kasyno ze świetlicą, szkołę, a następnie magazyn. Inicjatorem renowacji obiektu i przywrócenia go do użytku liturgicznego był Prawosławny Ordynariusz Wojska Polskiego arcybiskup Sawa (Hrycuniak). 5 października 1996 cerkiew została ponownie konsekrowana przez arcybiskupa Sawę oraz biskupa łódzkiego i poznańskiego Szymona. Stała się wówczas świątynią nowo utworzonej parafii wojskowej.

Poza tym do gminnej ewidencji zabytków wpisany jest szereg budynków mieszkalnych, usługowych i przemysłowych położonych w przeważającej większości na terenie układu urbanistycznego Ciechocinka. Szczególne wartości posiadają liczne domy, wille i kamienice uzdrowiskowe z XIX i początku XX wieku, których nazwy nieraz upamiętniają znane postacie odwiedzające miasto. Większość z nich do dziś pełni swoje pierwotne funkcje i znajduje się w dobrym lub bardzo dobrym stanie technicznym, jednak są w tej grupie również obiekty w stanie złym i bardzo złym, wymagającym natychmiastowego remontu. Do dzisiejszego dnia zachowała się też część budynków drewnianych (głównie na obrzeżach miasta), których stan techniczny w przeważającej większości jest niezbyt dobry i wymagający szybkiej interwencji remontowej.

Osobnym elementem obiektów wpisanych do gminnej ewidencji zabytków są szeroko pojęte obiekty o funkcji sakralnej, do których można zaliczyć cmentarze i kapliczki przydrożne. Warto tu wspomnieć o zabytkowych cmentarzach przy ulicy Wołoszewskiej. Cmentarz rzymsko-katolicki pochodzący z I połowy XIX wieku jest użytkowany do dzisiaj i utrzymywany w dobrym stanie, podczas gdy na terenie cmentarza żydowskiego nie zachowały się ślady założenia. Wpisane do gminnej ewidencji zabytków kapliczki przydrożne pochodzą z I połowy XX wieku i są charakterystycznym przykładem małej architektury sakralnej.

Wykaz obiektów wpisanych do rejestru zabytków oraz gminnej ewidencji zabytków znajduje się w załączniku na końcu opracowania.

6.4 ZABYTKI RUCHOME

Na mocy art. 3 pkt. 3 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, zabytkiem ruchomym jest rzecz ruchoma, jej część lub zespół rzeczy ruchomych, będące dziełem człowieka lub związane z jego działalnością i stanowiące świadectwo minionej epoki bądź zdarzenia, których zachowanie leży w interesie społecznym ze względu na posiadaną wartość historyczną, artystyczną lub naukową.

Zabytek ruchomy jest wpisywany do rejestru na podstawie decyzji wydanej przez wojewódzkiego konserwatora zabytków na wniosek właściciela tego zabytku (art. 10 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami). Wojewódzki konserwator zabytków może wydać z urzędu decyzję o wpisie zabytku ruchomego do rejestru w przypadku uzasadnionej obawy zniszczenia, uszkodzenia lub nielegalnego wywiezienia zabytku za granicę albo wywiezienia za granicę zabytku o wyjątkowej wartości historycznej, artystycznej lub naukowej. Do rejestru nie wpisuje się zabytku wpisanego do inwentarza muzeum lub wchodzącego w skład narodowego zasobu bibliotecznego (art. 11 ustawy z dnia 23 lipca 2003r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami).

W celu pozyskania informacji na temat zabytków ruchomych należy skontaktować się z Wojewódzkim Urzędem Ochrony Zabytków del. we Włocławku.

6.5 ZABYTKI ARCHEOLOGICZNE

Stanowiska archeologiczne są ważnym elementem krajobrazu kulturowego i stanowią podstawę wiedzy o najdawniejszych dziejach okolic Ciechocinka. Środowisko kulturowe gminy zawiera zewidencjonowane stanowiska archeologiczne datowane od epoki pradziejowej do epoki nowożytnej. Stanowiska ewidencjonowano w ramach Archeologicznego Zdjęcia Polski. Ewidencja stanowisk archeologicznych nie jest jednak zbiorem zamkniętym i nie można wykluczyć, że w wyniku dalszej

weryfikacji lub prowadzonych prac ziemnych uda się zidentyfikować nowe ślady osadnicze.

Zgodnie z Archeologicznym Zdjęciem Polski (AZP) na terenie Ciechocinka znajduje się 14 stanowisk archeologicznych. Najintensywniejszym (w granicach obszaru opracowania) występowaniem stanowisk archeologicznych charakteryzuje się południowy obszar miasta. Zlokalizowanych jest tam 12 stanowisk. Jedno stanowisko znajduje się w części północno-wschodniej miasta. Zlokalizowane w Ciechocinku stanowiska archeologiczne mają dużą wartość naukową i poznawczą. Najstarsze stanowiska zawierają zabytki osadnictwa z okresu pradziejów, jednak najwięcej jest stanowisk archeologicznych przedstawiających osadnictwo nowożytnie z okresu między XV - XVII wiekiem.

Istotnym zagrożeniem dla stanowisk i zabytków archeologicznych są wszelkiego rodzaju prace ziemne takie jak : prace inwestycyjne (budowa domów, dróg, melioracje, wodociągi), głęboka orka, eksploatacja żwiru i piasku. Część stanowisk archeologicznych zagrożona jest także przez procesy naturalne.

W związku z faktem, że każde zniszczenie dawnego grobu, osady czy wału grodziska jest nieodwracalne, realizowane na terenie gminy wszelkie prace inwestycyjne w obrębie obszarów chronionych i stref występowania stanowisk archeologicznych uzgadniane będą na etapie projektu z Wojewódzkim Urzędem Ochrony Zabytków, który określi warunki realizacji inwestycji. W celu ochrony stanowisk archeologicznych oraz pradziejowych, średniowiecznych i nowożytnych nawarstwień kulturowych niezbędne jest wypełnianie przez inwestorów wymogów konserwatorskich określonych w decyzjach Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków.

WYKAZ STANOWISK ARCHEOLOGICZNYCH WPISANYCH DO GMINNEJ EWIDENCJI ZABYTKÓW

L.p.	Lokalizacja	Nr obszaru AZP	Nr stanowiska	Nr stanowiska na obszarze	Charakterystyka
1.	Wołuszewo	42-45	3	20	Osada kultury łużyckiej ślad osadnictwa kultury, prapolskiej z fazy D-E
2.	Słońsk Dolny	42-45	1	21	Cmentarzysko oraz teren dawnego kościoła z XVIII w
3.	Ciechocinek -	43-45	1	15	Osada kultury polskiej z XV-

	Wola				XVIII w.
4.	Ciechocinek - Wola	43-45	2	16	Osada KPL z epoki neolitu osada pradziejowa osada wiejska kultury z XV-XVIII w.
5.	Ciechocinek - Wola	43-45	3	17	Osada jednodworcza kultury polskiej z XV-XVIII w.
6.	Ciechocinek - Wola	43-45	4	18	Osada wiejska kultury polskiej z XV-XVI w.
7.	Ciechocinek	43-45	10	24	Obozowisko kultury ceramiki sznurowej, neolit - wczesna EB
8.	Ciechocinek	43-45	12	26	Ślad osadnictwa radziejowskiego ze schyłku epoki brązu
9.	Ciechocinek	43-45	13	27	Osada jednodworcza kultury polskiej z XIV-XV w.
10.	Podole	43-45	1	28	Osada jednodworcza kultury polskiej z XVI-XVIII w.
11.	Ciechocinek	43-45	1	36	Osada kultury pucharów lejkatych
12.	Ciechocinek	43-45	2	37	Osada kultury łużyckiej z epoki brązu
13.	Ciechocinek	43-45	15	39	Cmentarzysko kultury łużyckiej z epoki brązu
14.	Ciechocinek	43-45	14	38	Osada KPL

6.6 ELEMENTY DZIEDZICTWA NIEMATERIALNEGO

UNESCO definiuje dziedzictwo niematerialne jako zwyczaje, przekaz ustny, wiedzę i umiejętności, które są uznane za część własnego dziedzictwa przez daną wspólnotę, grupę lub jednostki. Ten rodzaj dziedzictwa jest przekazywany z pokolenia na pokolenie i ustawicznie odtwarzany przez wspólnoty i grupy w relacji z ich środowiskiem, historią i stosunkiem do przyrody. Jest to pojęcie trudno definiowalne w stosunku do konkretnych wytworów kultury, ale jego waga dla lokalnej społeczności jest ogromna, gdyż jest ono źródłem poczucia tożsamości i kulturowej ciągłości.

Dziedzictwo niematerialne obejmuje takie przejawy zachowań kulturowych i ich wytworów jak: tradycje i przekazy ustne (w tym język jako narzędzie przekazu), spektakle i widowiska, zwyczaje, obyczaje i obchody świąteczne, wiedzę o wszechświecie i przyrodzie oraz związane z nią praktyki, umiejętności związane z tradycyjnym rzemiosłem itp.

Ciechocinek słynie z tradycji uzdrowiskowych. Bogactwem naturalnym Ciechocinka są obfite złoża solanek ciepliczych, które dzięki obecności chlorku sodu, związków wapnia, magnezu, żelaza, wolnego siarkowodoru, jodu, bromu i innych

mikroelementów posiadają wybitne właściwości lecznicze. W związku z tym faktem historia miasta jest od ponad 180 lat nierozdzielnie związana z aktywnością uzdrowiskową.

Historyczny układ urbanistyczny przetrwał do dziś w niemal niezminionej formie, wiele zabytkowych budynków nadal nosi nazwy nawiązujące do minionej epoki lub związane ze znanymi postaciami odwiedzającymi miasto. Do dzisiaj w strukturze przestrzennej miasta widoczna jest również wizja miasta-ogrodu architekta zieleni - Zygmunta Hellwiga, twórcy ciechocińskich dywanów kwiatowych, zegara kwiatowego oraz wielu parków i skwerów.

7. OCENA STANU DZIEDZICTWA KULTUROWEGO GMINY - ANALIZA SWOT

Dla potrzeb lepszej diagnozy stanu istniejącego w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego oraz w celu sformowania priorytetów działań władz samorządowych opracowano analizę słabych i mocnych stron Gminy Miejskiej Ciechocinek.

MOCNE STRONY	SŁABE STRONY
<ul style="list-style-type: none"> • Atrakcyjne położenie Gminy, sprzyjające rozwojowi turystyki • Bliskość Wisły • Bogata historia Ciechocinka • Obecność wielu wartościowych obiektów i zespołów obiektów wpisanych do rejestru zabytków • Zachowane obiekty sakralne oraz nekropolie o wysokiej wartości kulturowej • Ciekawe założenia zieleni komponowanej • Utrzymanie w dobrym stanie większości obiektów sakralnych oraz obiektów użyteczności publicznej • Obecność na terenie Gminy szlaków turystycznych • Duża ilość folderów i ulotek promujących region i jego atuty 	<ul style="list-style-type: none"> • Brak dostępności kolejowej • Zaniedbania w zakresie stanu technicznego wielu obiektów wpisanych do gminnej ewidencji zabytków • Niewielkie, choć poprawiające się, zrozumienie społeczne dla problematyki ochrony zabytków i dziedzictwa kulturowego • Samowole budowlane oraz niewłaściwie prowadzone remonty obiektów zabytkowych, powodujące utratę walorów zabytkowych • Niezbyt duże środki w budżecie Gminy na wsparcie działań z zakresu ochrony dziedzictwa kulturowego • Niewielka popularyzacja wiedzy z zakresu ochrony zabytków i dziedzictwa kulturowego • Brak środków na prowadzenie

- Bogata w informacje miejska witryna internetowa
- Bardzo dobrze rozwinięta infrastruktura uzdrowskowa i turystyczne
- Bardzo dobrze rozwinięta baza noclegowa
- Obecność punktów informacji turystycznej
- Dobra drogowa dostępność komunikacyjna
- Bliskość siedziby województwa – Torunia oraz powiatu – Aleksandrowa Kujawskiego
- Czystość środowiska
- Wykorzystywanie funduszy unijnych przez władze Gminy
- Zainteresowanie historią i kulturą regionu wśród władz Gminy
- Aktywna działalność lokalnych organizacji pozarządowych, a także stowarzyszeń
- Znana marka Ciechocinka w kraju i za granicą

- dokładnych badań archeologicznych, architektonicznych i historycznych
- Zła sytuacja finansowa wielu właścicieli obiektów zabytkowych
 - Niewykorzystana obecność drogi wodnej Włsty

SZANSE

ZAGROŻENIA

- Zwiększenie środków budżetowych Gminy na działania związane z ochroną zabytków
- Pozyskiwanie wsparcia finansowego z wielu źródeł (w tym unijnych) na prace konserwatorskie zabytków
- Wykorzystanie nadwiślańskiego położenia
- Wzrost inwestycji związanych z rozwojem terenów nadrzecznych
- Szersza promocja walorów kulturowych i przyrodniczych Gminy, przyciągająca turystów
- Regularne aktualizacje Gminnej Ewidencji Zabytków
- Wzrastająca świadomość mieszkańców w zakresie poprawy estetyki miejscowości
- Wzrost poszanowania dla obiektów posiadających walory historyczne
- Tworzenie nowych projektów i produktów turystycznych w oparciu o

- Degradacja krajobrazu kulturowego poprzez wprowadzanie elementów nowej zabudowy nie nawiązujących do charakteru regionu
- Zmiany w układzie urbanistycznym, związane z nową zabudową
- Niewłaściwe działanie inwestycyjne lub ich brak, przyczyniające się do dalszej degradacji obiektów zabytkowych
- Pogarszający się stan infrastruktury uzdrowskowej
- Brak komunikacji na linii właściciele – władze samorządowe
- Niewłaściwe stosowanie nowych elementów budowlanych i technologii przy odnawianiu i remontach obiektów zabytkowych
- Niezbyt skuteczna egzekucja prawna w zakresie samowoli budowlanych oraz dewastacji zabytków i środowiska

istniejące zasoby

- Opracowanie dokumentów takich jak Strategia Rozwoju Turystyki
 - Współpraca międzyregionalna oraz międzynarodowa (np. w zakresie dobrych praktyk)
 - Korzystanie z dofinansowania na działania rewitalizacyjne (np. w ramach RPO)
 - Zachowanie tożsamości regionalnej mieszkańców od edukacji szkolnej poprzez festyny, lokalne święta, konkursy itd.
 - Powstawanie i dalszy rozwój istniejących organizacji pozarządowych
 - Tworzenie systemu informacji turystycznej oraz jednolitej identyfikacji wizualnej obiektów zabytkowych
 - Komplementarność z Programem Opieki nad Zabytkami dla Województwa Kujawsko-Pomorskiego
- Zwiększony ruch turystyczny powodujący degradację środowiska naturalnego
 - Zanieczyszczenie środowiska związane ze zwiększoną liczbą pojazdów
 - Niewłaściwa polityka w zakresie promocji zabytków, wiążąca się np. z nadmierną komercjalizacją
 - Zanik tradycji i tożsamości regionalnych
 - Częste zmiany prawne w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego
 - Niestabilność finansów publicznych i przepisów z nimi związanych
 - Klęski żywiołowe i inne zdarzenia losowe
 - Akty wandalizmu

Źródło: opracowanie własne

8. ZAŁOŻENIA PROGRAMOWE GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY MIEJSKIEJ CIECHOCINEK

Gminny Program Opieki nad Zabytkami Gminy Miejskiej Ciechocinek formułuje szereg działań samorządu w zakresie opieki nad zabytkami gminnymi. Wyznaczone kierunki i zadania uwzględniają specyfikę dziejów Gminy i charakter jej dziedzictwa kulturowego oraz są zgodne z celami wyznaczonymi w ustawie o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami.

1. Dbłość o ład przestrzenny i krajobraz kulturowy w Gminie

Polityka przestrzenna gminy powinna być zgodna z zasadami ochrony dziedzictwa kulturowego, w celu jak najlepszego zachowania obiektów zabytkowych. Odbywać się to będzie poprzez:

- ściśle powiązanie działań przy obiektach zabytkowych z dokumentami planistycznymi gminy, takimi jak miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego, studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego oraz innymi dokumentami programowymi;
- odpowiednią konserwację zabytkowej zieleni stanowiącej krajobraz kulturowy ;
- pielęgnację cmentarzy i miejsc pamięci wpisanych do gminnej ewidencji zabytków;
- realizację zasad ochrony konserwatorskiej w odniesieniu do historycznego układu urbanistycznego Ciechocinka;
- coroczne przeznaczanie środków z budżetu gminy w ramach dotacji celowej na rewaloryzację obiektów zabytkowych wpisanych do rejestru zabytków

2. Aktualizacja gminnej ewidencji zabytków

W perspektywie na lata 2025-2028 gmina kontynuować będzie działania związane z aktualizacją zasobu gminnej ewidencji zabytków, polegające przede wszystkim na prowadzeniu rozpoznania i wprowadzaniu do kart ewidencyjnych zmian powstałych w wyniku rozbiórek, modernizacji i remontów obiektów. Proces ten będzie na bieżąco konsultowany z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków. W razie konieczności szczególnej ochrony obiektów zabytkowych przewiduje się też działania mające na celu zgłaszania zabytków typowanych do wpisu do rejestru zabytków. Cyklicznej kontroli podlegać będzie również zasób archeologiczny gminy.

3. Rewitalizacja Parku Zdrojowego – III etap (od kortów tenisowych do ul. Solnej)

Koncepcja rewaloryzacji parku uwzględnia potrzebę uporządkowania układu komunikacyjnego oraz odtworzeniu w części historycznej projektu Franciszka Szaniora z 1899 r. i w całości oparta została o Opinię Narodowego Instytutu Dziedzictwa oraz o wytyczne konserwatorskie Wojewódzkiego Urzędu Ochrony Zabytków w Toruniu Delegatura we Włocławku. Realizacja prac odbywać się będzie następująco:

Część historyczna:

- likwidacja obecnego układu osiowego na rzecz odtworzenia historycznego układu krajobrazowego z wgłębniem z wyspą w lokalizacji dawnego stawu.

- odtworzenie dawnych wnętrz parkowych poprzez nowe nasadzenia drzew oraz krzewów i wycinkę drzew kolidujących z projektem rewaloryzacji
- odtworzenie wzniesienia z altaną oraz mostku na dawnym stawie
- przywrócenie w parku historycznych ławek

Część parku przyłączona po II wojnie światowej:

- projektuje się współczesne zagospodarowanie parku w formie parku krajobrazowego z polaną parkową oraz ogrodem różanym
- od strony budynków dawnej warzelni soli projektuje się plac wejściowy z ogrodem sensorycznym oraz fontanną w nawierzchni i altanami/ dekami drewnianymi
- od strony nasypu kolejowego projektuje się ziemny amfiteatr z otwarciem na polanę
- od strony ulicy Warzelnianej projektuje się tereny sportowe i rekreacyjne w tym: place zabaw dla dzieci z podziałem na grupy wiekowe, siłownię zewnętrzną, ściankę wspinaczkową oraz dwa niewielkie skwery wejściowe.

4. Odpowiednia ekspozycja i promocja najcenniejszych obiektów

W celu odpowiedniego zagospodarowania ruchu turystycznego niezbędne są działania poprawiające dostęp i atrakcyjność wizualną najcenniejszych obiektów zabytkowych. Wzbogaci to ofertę turystyczną, a także umożliwi tworzenie nowych produktów turystycznych. Przewiduje się następujące działania:

- stworzenie jednolitego systemu identyfikacji wizualnej w postaci oznaczeń, tablic, drogowskazów itp., w tym wykorzystania nowoczesnych technologii informatycznych (np. lokalizacji GPS);
- publikowanie folderów, ulotek oraz innych materiałów przybliżających mieszkańcom i turystom zasoby historyczne gminy;
- atrakcyjne przedstawianie obiektów za pomocą iluminacji, tworzenia punktów widokowych, prezentacji multimedialnych i muzycznych;
- dbanie o zawartość strony internetowej gminy poprzez umieszczenie informacji dotyczących zasobu zabytkowego;
- opracowanie mapy dziedzictwa kulturowego gminy, także z wykorzystaniem systemu informacji przestrzennej.

5. Rozwój produktów turystycznych opartych na walorach dziedzictwa kulturowego także z uwzględnieniem turystyki jednodniowej

Obiekty historycznego dziedzictwa są jednymi z najistotniejszych elementów strategii promocyjnej gminy. Niezbędne jest zatem tworzenie nowych oraz rozwój istniejących produktów turystycznych przeznaczonych dla odwiedzających gminę turystów i przebywających tu kuracjuszy. Do najważniejszych działań gminy w tym zakresie należeć będzie:

- rozwijanie istniejących produktów turystycznych opartych na szlakach turystycznych, kulturowych lub ścieżkach edukacyjnych;
- tworzenie nowych produktów, ze szczególnym uwzględnieniem innowacyjnych form turystyki bądź aktywności mogących przyciągnąć turystów - np. turystyka eksploracji, geocaching, gry miejskie, gry wojenne;
- organizacja lub kontynuacja organizacji imprez masowych, związanych z lokalnym zasobem zabytkowym i kulturalnym;
- organizacja imprez lokalnego zasięgu, przybliżających mieszkańcom gminy i regionu wartości historyczne uzdrowiska;
- postawienie na innowacyjność projektów;

6. Promocja gminy na forum krajowym i zagranicznym

Bardzo ważnym elementem w procesie promowania dziedzictwa kulturowego jest zachowanie odpowiednich zasad public relations. Gmina przyjęła następujące założenia swojej polityki promocyjnej:

- walory zabytkowe i kulturowe są jednym z podstawowych elementów promocji Gminy na różnego rodzaju targach, sympozjach i konferencjach;
- nawiązywanie współpracy w zakresie dobrych praktyk w ramach partnerstwa krajowego i zagranicznego przyczyni się do lepszego wykorzystania zasobów kulturowych gminy;
- udział w konkursach na najlepiej zadbane zabytki, najciekawszy produkt turystyczny itp. wypromują użytkowników dbających o obiekty zabytkowe;

- współpraca z mediami, zarówno tradycyjnymi, jak i internetowymi przyczyni się do lepszego postrzegania zasad ochrony dziedzictwa kulturowego wśród mieszkańców, turystów i kuracjuszy.

7. Poprawa dostępności obiektów zabytkowych dla osób niepełnosprawnych

W dzisiejszych czasach bardzo ważne jest dostosowywanie jak największej liczby obiektów zabytkowych również dla osób niepełnosprawnych. Odbywać się ono będzie poprzez:

- umieszczanie napisów w języku Braille'a na tablicach informacyjnych;
- przystosowanie obiektów zabytkowych dla osób z niepełnosprawnością ruchową;
- wykorzystanie dźwięków, muzyki i audioprzewodników w celu przedstawiania informacji osobom niewidomym i niedowidzącym.

8. Edukacja społeczeństwa w zakresie zachowania dziedzictwa kulturowego

W celu jak najszerszego przybliżenia zasad ochrony dziedzictwa kulturowego dla mieszkańców gminy planuje się następujące działania:

- wspieranie działalności instytucji kultury i organizacji pozarządowych podejmujących zadania związane z ochroną dziedzictwa kulturowego;
- organizacja spotkań, mających na celu upowszechnienie wiedzy na temat lokalnego dziedzictwa kulturowego;
- wsparcie akcji mających na celu odrestaurowanie lub uporządkowanie obiektów zabytkowych, cennych z punktu widzenia lokalnej społeczności oraz propagowanie lokalnej kultury i tradycji dziedzictwa kulturowego gminy;
- wprowadzenie elementów przybliżających lokalną kulturę i tradycję w działalność placówek edukacyjnych, kulturalnych, bibliotek, świetlic itp.

9. INSTRUMENTARIUM REALIZACJI GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI

Zadania opisane w Gminnym Programie Opieki nad Zabytkami dla Gminy Miejskiej Ciechocinek powinny być realizowane poprzez wspólne działania władz

samorządowych, Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków, właścicieli oraz zarządców obiektów, parafie, organizacje pozarządowe i stowarzyszenia, w ramach posiadanych przez te jednostki kompetencji, praw i obowiązków wynikających z obowiązujących przepisów prawnych. Ze strony Gminy Miejskiej Ciechocinek zadania będą wykonywane bądź wspierane przez gminne jednostki organizacyjne (szkoły, przedszkola, placówki kultury – np. biblioteka) oraz Urząd Miejski w ramach zadań własnych, poprzez istniejące i planowane instrumenty:

- prawne (np. poprzez uchwalanie miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego, wnioskowanie o wpis do rejestru zabytków obiektów o wartościach artystycznych i zabytkowych, prowadzenie gminnej ewidencji zabytków, wykonywanie decyzji administracyjnych, np. wojewódzkiego konserwatora zabytków),
- finansowe (np. udzielanie dotacji na prace remontowe, konserwatorskie i prace budowlane przy zabytkach, środki budżetowe na zadania własne z przeznaczeniem na remonty i modernizacje zabytków wpisanych do rejestru zabytków, jak i będących własnością Gminy, korzystanie z programów uwzględniających dofinansowanie ze środków zagranicznych i krajowych, nagrody, ulgi finansowe),
- społeczne (działania stymulujące np. w zakresie edukacji, promocji, informacji, działań sprzyjających tworzeniu miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami oraz rozwojem turystyki),
- kontrolne (m.in. monitoring stanu zagospodarowania przestrzennego oraz stanu zachowania dziedzictwa kulturowego – gminnej ewidencji zabytków),
- koordynacji (m.in. poprzez realizację projektów i programów dotyczących ochrony dziedzictwa kulturowego zapisanych w wojewódzkich, powiatowych i gminnych strategiach, planach rozwoju lokalnego itp., współpraca z gminami sąsiednimi, ośrodkami naukowymi i akademickimi, związkami wyznaniowymi)

10. ZASADY OCENY REALIZACJI GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI

Na mocy art. 87 ust. 1 i ust. 5 *Ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami* Gminny Program Opieki nad Zabytkami jest sporządzany na okres 4 lat, co 2 lata wójt (burmistrz, prezydent) sporządza sprawozdanie z jego realizacji, które przedstawia

Radzie Gminy (Miasta). Wskazane jest aby sprawozdania z realizacji Programu były przekazywane do wiadomości Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków. Sprawozdanie powinno określać poziom realizacji gminnego programu oraz efektywność wykonania planowanych zadań, w tym np. poziom (w % bądź liczbach):

- wydatków budżetu na ochronę i opiekę nad zabytkami,
- wartość finansową wykonanych/dofinansowanych prac remontowo-konserwatorskich przy zabytkach,
- liczba obiektów poddanych tym pracom,
- poziom (w %) objęcia terenu Gminy miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego,
- liczba wniosków o wpis do rejestru zabytków obszarów, obiektów i zespołów zabytkowych,
- liczba utworzonych szlaków turystycznych,
- liczba wydanych wydawnictw, liczba szkoleń, imprez związanych z ochroną dziedzictwa kulturowego itd.,
- elementy dziedzictwa kulturowego wprowadzone do edukacji szkolnej oraz przedszkolnej,
- elementy dziedzictwa kulturowego w pracach bibliotek oraz gminnych jednostek kultury.

11. ŹRÓDŁA FINANSOWANIA PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI

Niniejszy rozdział wskazuje możliwości w zakresie pozyskiwania dodatkowych środków ze źródeł pozabudżetowych. Należy jednak stwierdzić, iż ważne jest, aby gminy również z własnej inicjatywy podjęły próbę wygospodarowania w swoich budżetach środków w rozdziale 92120 - Ochrona zabytków i opieka nad zabytkami.

Jest to o tyle istotne, iż duża część źródeł wewnętrznych wymaga zapewnienia wkładu własnego we współfinansowanych przez nie projektach. Regularne zabezpieczanie środków z budżetu gminy pozwoli na podjęcie powolnych, ale systematycznych kroków w kierunku ratowania kolejnych obiektów dziedzictwa kulturowego.

Podstawową zasadę finansowania zadań z zakresu opieki nad zabytkami określa *Ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami* z dnia 23 lipca 2003 roku. Zgodnie z zapisami zawartymi w rozdziale 7 w/w Ustawy, obowiązek sprawowania opieki nad zabytkami, w tym finansowania prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytku spoczywa na osobie fizycznej lub jednostce organizacyjnej posiadającej tytuł prawny do zabytku. Dla jednostki samorządu terytorialnego, posiadającej w/w tytuł prawny do obiektu, opieka nad zabytkiem jest jej zadaniem własnym.

Źródła zewnętrznego finansowania można podzielić następująco:

Źródła krajowe:

- dotacje ministra kultury oraz programy operacyjne Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego,
- promesa Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego,
- dotacje wojewódzkiego konserwatora zabytków,
- dotacje wojewódzkie,
- dotacje powiatowe,
- dotacje gminne,
- inne źródła.

Źródła zagraniczne:

- źródła unijne w ramach funduszy strukturalnych,
- źródła pozaunijne

11.1 ŹRÓDŁA KRAJOWE

DOTACJE NA DOFINANSOWANIE PRAC KONSERWATORSKICH, RESTAURATORSKICH LUB ROBÓT BUDOWLANYCH UDZIELANE PRZEZ MINISTRA WŁAŚCIWEGO DS. KULTURY ORAZ PROGRAMY OPERACYJNE MINISTERSTWA KULTURY I DZIEDZICTWA NARODOWEGO

Ogłaszane decyzją Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego programy operacyjne stanowią podstawę ubiegania się o środki ministerialne na zadania z zakresu kultury realizowane przez jednostki samorządu terytorialnego, instytucje kultury, instytucje filmowe, szkoły i uczelnie artystyczne, organizacje pozarządowe oraz podmioty gospodarcze. Programy operacyjne określają: cele, zadania, typy projektów, alokację finansową, uprawnionych wnioskodawców, tryb naboru i wyboru wniosków, kryteria oceny, zobowiązania wnioskodawców, wskaźniki monitoringu. Przy ocenie wniosków branych jest pod uwagę wiele kryteriów, m.in.: wartość merytoryczna, zakorzenienie w tradycji, zasadność realizacji projektu, wiarygodność organizatora, efektywność wykorzystania środków. Programy są ogłaszane rokrocznie, z reguły w kilku priorytetach.

Celem Programu „Dziedzictwo kulturowe” jest ochrona polskiego dziedzictwa kulturowego w kraju i za granicą, wspieranie działalności muzeów oraz popularyzacja kultury ludowej.

Program „Dziedzictwo kulturowe” składa się z następujących priorytetów:

a. Ochrona zabytków

Strategicznym celem priorytetu jest zachowanie materialnego dziedzictwa kulturowego, realizowane poprzez konserwację i rewaloryzację zabytków nieruchomych i ruchomych oraz ich udostępnianie na cele publiczne.

Kluczowe dla realizacji celów priorytetu są zadania prowadzące do zabezpieczenia, zachowania i utrwalenia substancji zabytku. W ramach priorytetu dofinansowania nie mogą zaś uzyskać projekty zakładające adaptację, przebudowę obiektów zabytkowych lub ich znaczącą rekonstrukcję. W pierwszej kolejności wsparcie otrzymywać będą obiekty najbardziej zagrożone oraz zabytki najcenniejsze – wpisane na Listę Światowego Dziedzictwa Kulturowego i Przyrodniczego Ludzkości UNESCO, uznane za Pomniki Historii oraz te, posiadające wyjątkową wartość historyczną, artystyczną lub naukową.

Biorąc pod uwagę fakt, że priorytet ma charakter ogólnopolski, szczególny nacisk kładziony jest też na projekty uwzględniające rolę zabytków w rozwoju turystyki. Dlatego istotnym celem priorytetu jest kierowanie pomocy dla cennych obiektów położonych na terenach uboższych gospodarczo i turystycznie, czego efektem będzie zwiększenie dostępności do zabytków, podniesienie atrakcyjności regionów i

wykorzystanie przez nie potencjału związanego z posiadanym dziedzictwem kulturowym.

Mimo że określone regulaminem zasady dopuszczają możliwość całkowitego finansowania zadania, to wsparcie takie będzie można otrzymać tylko w szczególnych przypadkach, gdy zabytek posiada wyjątkową wartość historyczną, artystyczną i naukową, wymaga przeprowadzenia złożonych pod względem technologicznym prac lub gdy stan zabytku wymaga niezwłocznego podjęcia prac. Istotnym elementem brany pod uwagę przy ocenie organizatorów będzie ich doświadczenie, podejmowanie w przeszłości działań zmierzających do zabezpieczenia obiektu zabytkowego oraz umiejętność pozyskiwania innych niż ministerialne środków na realizację zadania, a także zdolność do maksymalnego wykorzystania w przyszłości potencjału dofinansowanej inwestycji. Kluczowym efektem działań realizowanych w ramach priorytetu winno być stworzenie trwałych podstaw dla harmonijnego funkcjonowania obiektów zabytkowych we współczesnym, podlegającym dynamicznym, nierzadko nieodwracalnym zmianom otoczeniu. Dzięki realizacji nakreślonych wyżej celów obiekty zabytkowe, zachowując status materialnych świadectw minionych wieków, pozostaną integralną, pełnoprawną częścią czasów obecnych i przyszłych.

W ramach priorytetu można ubiegać się o dofinansowanie następujących rodzajów zadań:

1. Prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków planowanych do przeprowadzenia w roku udzielenia dofinansowania;
2. Prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków przeprowadzonych w okresie trzech lat poprzedzających rok złożenia wniosku (po wykonaniu wszystkich prac lub robót określonych w pozwoleniu wydanym przez wojewódzkiego konserwatora zabytków).
3. W przypadku zadań określonych w ust. 1 można ubiegać się wyłącznie o dofinansowanie kosztów określonych w art. 77. ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami.
4. Do priorytetu nie kwalifikują się zadania, które są współfinansowane ze środków europejskich.

Uprawnieni wnioskodawcy

1. O dofinansowanie w ramach priorytetu mogą ubiegać się podmioty prawa polskiego – osoby fizyczne, jednostki samorządu terytorialnego lub inne jednostki organizacyjne, będące właścicielem lub posiadaczem zabytku wpisanego do rejestru albo posiadające taki zabytek w trwałym zarządzie.
2. W przypadku zadań określonych w § 1 ust. 1 pkt. 2 regulaminu tego priorytetu o dofinansowanie ubiegać mogą się wyłącznie wnioskodawcy, których działalność nie jest finansowana ze środków publicznych.
3. O dofinansowanie w ramach priorytetu nie mogą ubiegać się państwowe instytucje kultury, publiczne szkoły oraz uczelnie wyższe, uczelnie artystyczne oraz inne podmioty, o których mowa w art. 72 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami.

Tryb naboru: do 30 listopada br. i 31 marca następnego. Nabory listopadowe zazwyczaj wyczerpują alokację na dany rok

1. Minimalna kwota wnioskowanego dofinansowania wynosi 25 000,00 zł.
2. W szczególnych przypadkach minister może przyznać dofinansowanie w kwocie niższej od minimalnej kwoty wnioskowanej.
3. Dofinansowanie, zgodnie z art. 77 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, może być udzielone w wysokości do 50% nakładów koniecznych.
4. W przypadkach określonych w art. 78 ust. 2 i 3 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, dofinansowanie może być udzielone w kwocie do 100% nakładów koniecznych.
5. Wnioskodawca ubiegający się o kwotę wyższą niż 50% nakładów koniecznych zobowiązany jest umieścić we wniosku stosowną informację na ten temat wraz z uzasadnieniem. Wniosek nie zawierający takiego uzasadnienia zostanie odrzucony jako błędny formalnie.

Na podstawie art. 77 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami dotacja na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane może obejmować nakłady konieczne na:

1. sporządzenie ekspertyz technicznych i konserwatorskich
2. przeprowadzenie badań konserwatorskich lub architektonicznych;
3. wykonanie dokumentacji konserwatorskiej;
4. opracowanie programu prac konserwatorskich i restauratorskich;
5. wykonanie projektu budowlanego zgodnie z przepisami Prawa budowlanego;
6. sporządzenie projektu odtworzenia kompozycji wnętrz;
7. zabezpieczenie, zachowanie i utwalenie substancji zabytku;
8. stabilizację konstrukcyjną części składowych zabytku lub ich odtworzenie w zakresie niezbędnym dla zachowania tego zabytku;
9. odnowienie lub uzupełnienie tynków i okładzin architektonicznych albo ich całkowite odtworzenie, z uwzględnieniem charakterystycznej dla tego zabytku kolorystyki;
10. odtworzenie zniszczonej przynależności zabytku, jeżeli odtworzenie to nie przekracza 50% oryginalnej substancji tej przynależności;
11. odnowienie lub całkowite odtworzenie okien, w tym ościeżnic i okiennic, zewnętrznych odrzwi i drzwi, więźby dachowej, pokrycia dachowego, rynien i rur spustowych;
12. modernizację instalacji elektrycznej w zabytkach drewnianych lub w zabytkach, które posiadają oryginalne, wykonane z drewna części składowe i przynależności;
13. wykonanie izolacji przeciwwilgociowej;
14. uzupełnianie narysów ziemnych dzieł architektury obronnej oraz zabytków archeologicznych nieruchomości o własnych formach krajobrazowych;
15. działania zmierzające do wyeksponowania istniejących, oryginalnych elementów zabytkowego układu parku lub ogrodu;
16. zakup materiałów konserwatorskich i budowlanych, niezbędnych do wykonania prac i robót przy zabytku wpisanym do rejestru, o których mowa w pkt. 7-15;

17.zakup i montaż instalacji przeciwwłamaniowej oraz przeciwpożarowej i odgromowej.

UWAGA - sporządzenie ekspertyz, badań, dokumentacji, programów lub projektów stanowi koszty kwalifikowane jedynie w przypadku, gdy są częścią prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych, bądź wynikają z prowadzonych prac i są wykonywane po dacie podpisania umowy o dotację.

b. Kultura ludowa i tradycyjna

Strategicznym celem programu jest wspieranie zjawisk związanych z kulturami tradycyjnymi funkcjonującymi na poziomie lokalnym, regionalnym i ogólnopolskim (oraz narodowym), które występują zarówno na obszarach wiejskich, jak i miejskich. Dofinansowywane będą przedsięwzięcia związane ze spuścizną kultur tradycyjnych, transformacjami (przekształceniami i przemianami) poszczególnych ich elementów oraz współczesnymi kontekstami ich występowania, w tym odnoszących się także do kultur mniejszości narodowych i etnicznych oraz tradycji środowiskowych (w tym zawodowych i wiekowych np. zjawisk folkloru dziecięcego i młodzieżowego). Inicjatywy te mają przyczyniać się do integracji członków społeczności, wśród których dane zjawiska funkcjonują, i w ramach których są przekazywane (transmitowane). Zadaniem programu jest wspieranie działań związanych z materialnym oraz niematerialnym wymiarem dziedzictwa kulturowego, co wpisuje się w założenia ratyfikowanej w 2011 roku przez Rzeczpospolitą Polską Konwencji UNESCO z 2003 roku w sprawie ochrony niematerialnego dziedzictwa kulturowego. Szczególny nacisk w programie zostaje położony na projekty kompleksowe, integrujące zarówno nadawców - twórców depozytariuszy i nosicieli treści kultury wywodzących się ze społeczności lokalnych i regionalnych oraz profesjonalistów i znawców w swoich dziedzinach, jak i odbiorców (indywidualnych i zbiorowych). Istotne jest rejestrowanie, dokumentowanie i archiwizowanie materialnych i niematerialnych przejawów kultur tradycyjnych; tworzenie odpowiednich metod i narzędzi służących ich ochronie i upowszechnianiu; wypracowywanie i dzielenie się dobrymi praktykami oraz nawiązywanie interdyscyplinarnych i międzyśrodowiskowych kontaktów; wykorzystywanie wszelkich form i sposobów promocji podejmowanych działań, w tym tworzenie ogólnodostępnych repozytoriów związanych z zasobami kultur tradycyjnych i ich transformacjami.

c. Ochrona zabytków archeologicznych

Strategicznym celem priorytetu jest ochrona dziedzictwa archeologicznego poprzez wspieranie kluczowych dla tego obszaru zadań, obejmujących nieinwazyjne badania archeologiczne, ewidencję i inwentaryzację zabytków archeologicznych oraz opracowanie i publikację wyników przeprowadzonych badań archeologicznych. Cel ten został sformułowany w oparciu o fundamentalną dla ochrony dziedzictwa kulturowego zasadę zrównoważonego rozwoju, która dopuszcza inwazyjne metody badawcze jedynie w ostateczności, gdy stanowisko (zabytek archeologiczny) narażone jest na bezpośrednie zniszczenie spowodowane oddziaływaniem przyrodniczym, bądź działaniami człowieka. Stąd zadaniem priorytetu jest wspieranie i promocja badań prowadzonych metodami niedestrukcyjnymi, wykorzystującymi techniki tradycyjne oraz nowoczesne osiągnięcia techniczne, a także publikacja ich wyników. Nie będą natomiast wspierane projekty, które prowadzą do niszczenia stanowisk archeologicznych (np. poprzedzające rekonstrukcje na stanowisku archeologicznym).

Ze względu na rozległość, różnorodność, a zwłaszcza nieodnawialność zasobów tworzących dziedzictwo archeologiczne oraz złożoność procesów związanych z jego badaniem i ochroną, kluczowe dla właściwej realizacji celów priorytetu jest nie tylko zachowanie wysokiej wartości naukowej i poznawczej prowadzonych działań, lecz również przestrzeganie w trakcie ich realizacji określonych norm międzynarodowych, wskazanych w Europejskiej konwencji o ochronie dziedzictwa archeologicznego (Konwencja Maltańska) i Międzynarodowej Karcie Ochrony i Zarządzania Dziedzictwem Archeologicznym ICOMOS (Karta Lozańska). Zadania finansowane z ramach priorytetu powinny być realizowane zgodnie z tymi zasadami. Szczególnie istotne jest upowszechnianie wyników badań już zakończonych, które do tej pory nie doczekały się opracowania i publikacji, stąd projekty podejmujące takie zagadnienia będą wyżej oceniane.

Biorąc pod uwagę fakt, że istotnym czynnikiem, umożliwiającym skuteczną realizację projektów o wyżej nakreślonym profilu, jest stabilność finansowa i organizacyjna, w ramach priorytetu rozszerzony zostaje zakres finansowania zadań w trybie wieloletnim, a suma dofinansowań udzielanych w tym trybie może wynieść do 40% budżetu priorytetu.

Wsparcie finansowe udzielane będzie tym projektom, których autorzy, dysponując niezbędnym doświadczeniem oraz zapleczem organizacyjnym i naukowym, gwarantują stabilność działania oraz wysoki poziom kadry odpowiedzialnej za realizację podjętych zamierzeń merytorycznych.

Zasadniczym efektem działań finansowanych w ramach priorytetu powinno być upowszechnienie w środowisku naukowym i konserwatorskim wyników przeprowadzonych dotychczas badań, co pozwoli na wykorzystanie ich do świadomej i zrównoważonej ochrony dziedzictwa. Równoległe działania te powinny rozwijać świadomość społeczną, zarówno jeśli chodzi o wartość dziedzictwa archeologicznego, jak i potrzebę jego zachowania i ochrony, zgodnie z zasadą zrównoważonego rozwoju.

W ramach priorytetu można ubiegać się o dofinansowanie następujących rodzajów zadań, służących ochronie dziedzictwa archeologicznego na terenie Rzeczypospolitej Polskiej:

- 1) ewidencja i inwentaryzacja zabytków archeologicznych metodą badań powierzchniowych, w tym kontynuacja badań w ramach programu Archeologiczne Zdjęcie Polski oraz weryfikacja badań dotychczasowych;
- 2) nieinwazyjne badania archeologiczne, nie związane z planowanymi bądź realizowanymi inwestycjami, wykorzystujące nowoczesne metody i sprzęt;
- 3) opracowanie, wraz z obowiązkową publikacją książkową, wyników przeprowadzonych badań archeologicznych, w tym analiza i konserwacja pozyskanych w ramach tych badań zabytków.

W przypadku wyników archeologicznych badań poprzedzających inwestycje, dofinansowane mogą być wyłącznie koszty opracowania redakcyjnego i publikacji książkowej oraz ewentualnych dodatkowych analiz, które nie zostały wykonane w ramach umowy z inwestorem.

O dofinansowanie w ramach priorytetu ubiegać się mogą następujące podmioty prawa polskiego:

- 1) samorządowe instytucje kultury;
- 2) państwowe instytucje kultury;
- 3) organizacje pozarządowe;
- 4) publiczne uczelnie akademickie;
- 5) niepubliczne uczelnie akademickie;
- 6) podmioty prowadzące działalność gospodarczą.

1. Minimalna kwota wnioskowanego dofinansowania wynosi 30 000 zł.
2. W szczególnych przypadkach minister może przyznać dofinansowanie w kwocie niższej od minimalnej kwoty wnioskowanej.
3. Maksymalna kwota wnioskowanego dofinansowania wynosi 200 000 zł oraz nie może przekraczać 85% budżetu przedstawionego we wniosku.

Wnioskodawca może ubiegać się o dofinansowanie zadania na okres dwóch kolejnych lat. Zadania dwuletnie muszą spełniać następujące warunki:

- 1) wnioskodawca przedstawia w formularzu wniosku odrębne kosztorysy i harmonogramy na każdy rok realizacji zadania;
- 2) w każdym roku realizacji zadania obowiązują wymagania odnośnie minimalnej i maksymalnej kwoty dofinansowania wnioskowanego na dany rok realizacji, określone w § 14 ust. 1 i ust. 3 regulaminu priorytetu;
- 3) w każdym roku realizacji zadania obowiązują wymagania odnośnie procentowego udziału dofinansowania ministra w stosunku do rocznego budżetu zadania określone w § 14 ust. 3 regulaminu priorytetu, z zastrzeżeniem § 14 ust. 7-9 .

W przypadku pozytywnego rozpatrzenia wniosku, określona zostaje całościowa kwota dofinansowania wraz z podziałem na każdy rok realizacji.

Koszty kwalifikowane:

1. Honoraria i wynagrodzenia:
 - wykonawców badań, dokumentacji, konserwacji i analiz specjalistycznych,
 - autorów tekstów i opracowań,
 - redaktorów, tłumaczy i recenzentów tekstów do publikacji.
2. Zakup usług związanych z realizacją zadania:
 - analizy i badania specjalistyczne, np. metalograficzne, dendrologiczne,
 - wykonanie dokumentacji, także w formie cyfrowej (np. modele 3D, skany),
 - konserwacja zabytków ruchomych,

- wykonanie zdjęć lotniczych,
- badania nieinwazyjne, np. geomagnetyczne, elektrooporowe.

3. Koszty związane z publikacją, w tym:

- projekt, skład, łamanie, druk,
- opracowanie fotografii i ilustracji,
- tłoczenie płyt,
- publikacja w internecie.

4. Organizacja realizacji zadania, w tym:

- wynajęcie sprzętu niezbędnego do wykonania badań,
- zakup map niezbędnych do realizacji zadania,
- zakup niezbędnych materiałów biurowych,
- koszty transportu i wyjazdów w teren (z wyłączeniem noclegów),
- koordynacja zadania,
- obsługa finansowo-księgową (nie dotyczy instytucji kultury oraz uczelni).

5. Promocja zadania, w tym: ogłoszenia w mediach i internecie, ulotki i broszury reklamowe, organizacja wystaw, spotkań i konferencji (ale nie udział w konferencjach organizowanych przez inne podmioty).

Koszty promocji nie powinny przekraczać 10% budżetu zadania.

d. Rozwój infrastruktury kultury – Infrastruktura kultury

Celem Programu „Rozwój infrastruktury kultury” jest wsparcie infrastruktury i poprawa funkcjonowania podmiotów prowadzących działalność kulturalną, szkół i uczelni artystycznych oraz domów kultury.

Celem priorytetu jest stworzenie optymalnych warunków dla prowadzenia działalności kulturalnej, poprzez modernizację i rozbudowę infrastruktury instytucji kultury, a także innych podmiotów działających w tym obszarze.

Od wielu lat sytuacja podmiotów działających w sferze kultury ukazuje ogromne potrzeby wsparcia finansowego, które umożliwi ich modernizację i rozwój, a także zwiększenie dostępu i podniesienie atrakcyjności oferty kulturalnej. Strategicznym celem priorytetu jest zatem stworzenie optymalnych warunków dla prowadzenia działalności kulturalnej, poprzez modernizację i rozbudowę infrastruktury instytucji kultury, a także innych podmiotów działających w tym obszarze. Katalog działań priorytetu, obejmujący prace budowlane, zakup wyposażenia niezbędnego dla realizacji celów statutowych, czy sporządzanie dokumentacji technicznej, daje możliwość finansowania zadań generujących istotne zmiany jakościowe, w zakresie sprawności i efektywności funkcjonowania zaplecza materialno-technicznego, podmiotów objętych priorytetem.

Ze względu na zróżnicowany stan infrastruktury w tym sektorze założenia priorytetu dopuszczają finansowanie różnorodnych zadań. Szczególnie istotne są: poprawa stanu infrastruktury kultury zwiększająca dostęp do oferty kulturalnej i podnosząca jej atrakcyjność, działania przyczyniające się do faktycznego zwiększenia potencjału instytucji kultury, dostosowanie do standardów europejskich, wzrost konkurencyjności podmiotu, wzmocnienie działalności o charakterze ponadregionalnym. Konieczne jest także wspieranie zadań o charakterze interwencyjnym, likwidujących skutki zdarzeń losowych, klęsk żywiołowych lub związanych z prowadzeniem wieloletnich inwestycji, wdrażaniem działań zapewniających niezbędne warunki do prowadzenia działalności kulturalnej.

Biorąc pod uwagę fakt, że istotnym czynnikiem umożliwiającym skuteczną realizację projektów, o wyżej nakreślonym profilu, jest stabilność finansowa i organizacyjna, zostaje wprowadzona w ramach priorytetu możliwość finansowania zadań w trybie wieloletnim, a suma dofinansowań udzielanych w tym trybie może wynieść do 40% budżetu priorytetu w danym roku budżetowym. Wsparcie finansowe kierowane będzie do podmiotów, których zadania powstaną w oparciu o stabilne źródła finansowania, przy założeniu, że autorzy projektów gwarantują konsekwentną realizację podjętych działań, a inwestycje wpiszą się w ich kompleksowe plany rozwoju. Istotnym kryterium oceny projektów będą zarówno korzyści, wynikające z realizacji zadania na tle potrzeb podobnej grupy wnioskodawców, jak i zdolność do prowadzenia działań inwestycyjnych oraz dotychczasowa działalność kulturalna w okresie 2 ostatnich lat.

Inwestycje w zakresie poprawy infrastruktury, poprzez tworzenie przyjaznej i nowoczesnej bazy technicznej, powinny przyczynić się do zwiększenia efektywności działalności instytucji kultury oraz wzrostu uczestnictwa w kulturze.

1. W ramach priorytetu można ubiegać się o dofinansowanie następujących zadań inwestycyjnych służących prowadzeniu działalności kulturalnej:

- 1) budowa, roboty budowlane, przebudowa, remont wraz z zakupem niezbędnych urządzeń budowlanych i wyposażenia na potrzeby działalności kulturalnej;
- 2) zakup wyposażenia na potrzeby działalności kulturalnej, w tym zakup instrumentów muzycznych;
- 3) przygotowanie dokumentacji technicznej niezbędnej do prowadzenia inwestycji, w tym projektów architektonicznych, studiów wykonalności, analizy oddziaływania na środowisko;
- 4) zadania dotyczące budowy, rozbudowy i przebudowy obiektów budowlanych wraz z zakupem niezbędnych urządzeń budowlanych, współfinansowanych w ramach programów europejskich.

O dofinansowanie w ramach priorytetu ubiegać mogą się następujące podmioty prawa polskiego:

- 1) samorządowe instytucje kultury – z wyjątkiem domów kultury, centrów kultury oraz ośrodków kultury;
- 2) państwowe instytucje kultury;
- 3) jednostki samorządu terytorialnego – z wyjątkiem sytuacji, gdy występują o dofinansowanie jako organy prowadzące domy kultury, centra kultury oraz ośrodki kultury;
- 4) organizacje pozarządowe;
- 5) kościoły i związki wyznaniowe oraz ich osoby prawne.

1. Minimalna kwota wnioskowanego dofinansowania wynosi:

- 1) 50 000 zł – w przypadku zadań określonych w §1 ust. 1 pkt. 2 i pkt. 3 regulaminu priorytetu;

2) 300 000 zł – w przypadku zadań określonych w §1 ust. 1 pkt. 1 i pkt. 4 regulaminu priorytetu.

2. W szczególnych przypadkach minister może przyznać dofinansowanie w kwocie niższej od minimalnej kwoty wnioskowanej.

3. Wnioskowane dofinansowanie nie może przekraczać:

- 1) 75% budżetu przedstawionego we wniosku w przypadku zadań o kwocie wnioskowanego dofinansowania nie wyższej niż 3 000 000 zł;
- 2) 50% budżetu przedstawionego we wniosku w przypadku zadań o kwocie wnioskowanego dofinansowania wyższej niż 3 000 000 zł.

Koszty kwalifikowane:

Budowa, roboty budowlane, przebudowa i remont obiektu budowlanego na cele działalności kulturalnej i edukacyjnej w zakresie kultury – koszty prac wykonywanych w obiektach lub koszty adaptacji obiektów, służących poprawie warunków ich funkcjonowania, tj. • budowa – wykonanie obiektu budowlanego w określonym miejscu, a także odbudowa, rozbudowa, nadbudowa obiektu budowlanego;

- roboty budowlane – prowadzenie prac polegających na budowie, przebudowie, montażu, remoncie lub rozbiórce obiektu budowlanego;
- przebudowa (modernizacja) – wykonanie robót budowlanych, w wyniku których następuje zmiana parametrów użytkowych lub technicznych istniejącego obiektu budowlanego;
- remont – wykonywanie w istniejącym obiekcie budowlanym robót budowlanych polegających na odtworzeniu stanu pierwotnego, przy czym możliwe jest stosowanie wyrobów budowlanych innych, niż użyto w stanie pierwotnym. Dopuszcza się prace remontowe polegające na bieżącej konserwacji i wykończeniu obiektu (malowanie ścian, cyklinowanie podłóg);
- urządzenia budowlane – wyposażenie obiektu budowlanego w urządzenia techniczne zapewniające możliwość użytkowania obiektu, jak: przyłącza, urządzenia instalacyjne, w tym służące oczyszczaniu lub gromadzeniu ścieków, a także place postojowe, ogrodzenia;

- przygotowanie dokumentacji technicznej niezbędnej do realizacji planowanych prac – koszty opracowań/projektów dokumentacji branżowej, w tym także projekty aranżacji wnętrz;
- nadzór inwestorski/autorski – kontrola obiektów i procesów budowlanych;
- koszty związane z przeprowadzeniem postępowania przetargowego;
- koszty transportu.

Zakup wyposażenia na potrzeby działalności kulturalnej, w tym zakup instrumentów muzycznych – koszty zakupu środków trwałych służących wielokrotnemu wykorzystaniu takich jak:

- instrumenty i akcesoria muzyczne;
- sprzęt komputerowy i oprogramowanie;
- urządzenia biurowe;
- meble;
- systemy zabezpieczające przed kradzieżą/włamaniem;
- sprzęt/system nagłośnieniowy, oświetleniowy, multimedialny;
- wyposażenie pracowni specjalistycznych, np. pracowni plastycznych (sztalugi, antyramy, piece ceramiczne, koła garncarskie itp.), muzycznych, baletowych, krawieckich, scenograficznych, fotograficznych (aparaty fotograficzne, obiektywy, lampy, statywy, akcesoria ciemniowe itp.), filmowych, multimedialnych (tablice interaktywne, sprzęt audio-video, komputerowy, czytniki, tablety, oprogramowanie itp.), sal wystawowych (gabloty, systemy ekspozycyjne, manekiny itp.); sal teatralnych i kinowych (fotele, kurtyny, żaluzje, rolety, wyposażenie audio-video, rampy oświetleniowe, zaplecze itp.);
- środki transportu służące działalności kulturalnej;
- specjalistyczny sprzęt umożliwiający osobom niepełnosprawnym dostęp do oferty kulturalnej;
- montaż zakupionego sprzętu lub wyposażenia;
- transport zakupionego wyposażenia.

Przygotowanie dokumentacji technicznej niezbędnej do prowadzenia inwestycji - koszty wykonania projektów architektonicznych, studium wykonalności, analiz oddziaływań na środowisko.

Budowa, rozbudowa i przebudowa obiektów budowlanych, wraz z zakupami niezbędnych urządzeń budowlanych, współfinansowanych w ramach programów europejskich - współfinansowanie kosztów niekwalifikowanych projektów budowy i przebudowy obiektów służących działalności kulturalnej ze środków europejskich, mających podpisane umowy na dofinansowanie projektu, które są kosztami objętymi niniejszym programem jak przypadku zadań określonych w §1 ust. 1 pkt. 1 regulaminu.

Warto wspomnieć także o innych programach realizowanych przez Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego, a mianowicie:

- „Zabytek Zadbany” - jest corocznym konkursem ogłaszanym przez Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego. Nadzór nad konkursem sprawuje Generalny Konserwator Zabytków. Od 2011 roku podmiotem realizującym procedurę konkursową jest Narodowy Instytut Dziedzictwa.

Konkurs skierowany jest do właścicieli, posiadaczy i zarządców zabytkowych obiektów wpisanych do rejestru zabytków. Jego celem jest promocja opieki nad zabytkami i upowszechnianie najlepszych wzorów właściwego utrzymania i zagospodarowania obiektów. Charakter edukacyjny konkursu polega na popularyzacji wiedzy dotyczącej właściwego postępowania z zabytkami architektury podczas ich użytkowania oraz w trakcie przeprowadzanych remontów.

Ocenie Jury konkursowego podlegać będą jakość i zakres prac konserwatorskich, restauratorskich lub budowlanych, a także wykonane rewitalizacje zabytków architektury. Konkurs promuje właściwe użytkowanie zabytkowych obiektów, ochronę „substancji zabytkowej” podczas wykonywanych remontów, utrzymanie estetycznego wyglądu budowli oraz ich otoczenia, które nierzadko również wpisane jest do rejestru zabytków.

- Wspieranie opieki nad grobami i cmentarzami wojennymi w kraju - Celem programu jest wspieranie opieki nad grobami i cmentarzami wojennymi na terenie Rzeczypospolitej Polskiej, stanowiącymi materialne świadectwo

kluczowych wydarzeń z historii Polski związanych z walką i męczeństwem, a także wspieranie prowadzenia działań naukowych upowszechniających wiedzę na temat tych wydarzeń

DOTACJE NA DOFINANSOWANIE PRAC KONSERWATORSKICH, RESTAURATORSKICH LUB ROBÓT BUDOWLANYCH UDZIELANE PRZEZ WOJEWÓDZKIEGO KONSERWATORA ZABYTEKÓW

1. Cel rozdziału środków:

Poprawa stanu zachowania zabytków poprzez:

- a) ochronę i zachowanie materialnego dziedzictwa kulturowego;
- b) konserwację i rewaloryzację zabytków;
- c) udostępnianie zabytków na cele publiczne.

2. Rodzaje kwalifikujących się zadań: prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków (projekty realizowane bez udziału środków europejskich):

- a) planowane do przeprowadzenia w roku udzielenia dotacji, niewymagające wyłonienia wykonawcy na podstawie przepisów o zamówieniach publicznych;
- b) planowane do przeprowadzenia w roku udzielenia dotacji, wymagające wyłonienia wykonawcy na podstawie przepisów o zamówieniach publicznych;
- c) przeprowadzone w okresie trzech lat poprzedzających rok złożenia wniosku (tzw. refundacja).

3. Uprawnieni wnioskodawcy:

- a) osoby fizyczne, jednostki samorządu terytorialnego lub inne jednostki organizacyjne posiadające tytuł prawny do zabytku wynikający z prawa własności, użytkowania wieczystego, trwałego zarządu, ograniczonego prawa rzeczowego albo stosunku zobowiązaniowego;
- b) z wnioskiem o udzielenie dofinansowania, o którym mowa w pkt 2 lit. c, może wystąpić wnioskodawca, którego działalność nie jest finansowana ze środków publicznych, po wykonaniu wszystkich prac lub robót określonych w pozwoleniu wydanym przez wojewódzkiego konserwatora zabytków.

Wnioskodawcami nie mogą być: państwowe instytucje kultury nadzorowane przez Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego lub współprowadzone przez jednostki samorządu terytorialnego i Ministra Edukacji Narodowej, państwowe szkoły i uczelnie wyższe, a także podmioty określone w art. 72 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami.

4. Koszty kwalifikujące się do dofinansowania:

- a) dofinansowanie prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych może obejmować nakłady konieczne na prace lub roboty określone w art. 77 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. nr 162, poz. 1568 ze zm.);
- b) dofinansowanie może być udzielone w wysokości do 50% nakładów koniecznych;
- c) dofinansowanie w wysokości do 100 % może być udzielone jedynie w przypadkach gdy:
 - zabytek posiada wyjątkową wartość historyczną, artystyczną lub naukową, albo wymaga przeprowadzenia złożonych pod względem technologicznym prac lub robót,
 - stan zachowania zabytku wymaga niezwłocznego podjęcia prac lub robót.

Wnioskodawca ubiegający się o kwotę wyższą niż 50% nakładów koniecznych jest zobowiązany do uzasadnienia swojego wniosku. Uzasadnienie winno być poparte dokumentem potwierdzającym spełnienie przez wnioskodawcę przesłanek o których mowa w art. 78 ust. 2 i 3 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (np. kserem karty białej, szczegółowy opis stanu zachowania obiektu sporządzony przez autora programu prac konserwatorskich, ekspertyza techniczna itp.).

DOTACJE WOJEWÓDZKIE

Proces dofinansowania prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru, odbywa się zgodnie z art. 81 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami oraz na podstawie odpowiedniej uchwały Sejmiku Województwa w sprawie trybu i zasad przyznawania dotacji celowej na prace

konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków, położonym na obszarze województwa.

DOTACJE POWIATOWE

W myśl art. 81. ust. 1. i 2. ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami dotacja na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru może być udzielona przez organ stanowiący powiatu, na zasadach określonych w podjętej przez ten organ uchwale. Dotacja, w zakresie określonym w art. 77, może być udzielona w wysokości do 100 % nakładów koniecznych na wykonanie przez wnioskodawcę prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru. Art. 82. 1. Precyzuje, iż łączna kwota dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru udzielonych przez ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego, wojewódzkiego konserwatora zabytków bądź organ stanowiący gminy lub powiatu nie może przekraczać wysokości 100% nakładów koniecznych na wykonanie tych prac lub robót.

DOTACJE GMINNE

Zgodnie z art. 81 w/w ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami oraz zgodnie z ustawą z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz. U. z 1990 r. nr 16, poz. 95 ze zm.) finansowanie prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytkach jest również obowiązkiem jednostki samorządu terytorialnego szczebla gminnego. Dla jednostki samorządu terytorialnego, posiadającej tytuł prawny do obiektu, opieka nad zabytkiem jest ponadto jej zadaniem własnym. Zasady i tryb postępowania o udzielenie dotacji z budżetu Gminy na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków określa odpowiednia uchwała, podjęta przez Radę Miasta lub Gminy.

11.2 ŹRÓDŁA ZAGRANICZNE W RAMACH FUNDUSZY STRUKTURALNYCH

REGIONALNY PROGRAM OPERACYJNY WOJEWÓDZTWA KUJAWSKO-POMORSKIEGO

Zakończony Regionalny Program Operacyjny posiadał wiele możliwości wspierania inwestycji związanych z rewitalizacją. W okresie obowiązywania niniejszego dokumentu najprawdopodobniej zostanie uruchomiona nowa perspektywa RPO. Tryb naboru wniosków odbywa się zazwyczaj w trybie konkursowym, ogłaszanym w zależności od harmonogramu realizacji RPO. W celu pozyskania środków z tych źródeł, należy dotrzeć do odpowiednich dokumentów programowych po rozpoczęciu Programu.

PROGRAM OPERACYJNY INFRASTRUKTURA I ŚRODOWISKO

W zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego największe znaczenie ma oś priorytetowa VIII – Ochrona dziedzictwa kulturowego i rozwój zasobów kultury, w ramach której wskazano Priorytet inwestycyjny 6 C – Zachowanie, ochrona, promowanie i rozwój dziedzictwa naturalnego i kulturowego.

Priorytet zakłada lepszą dostępność infrastruktury kultury i dziedzictwa kulturowego oraz wzrost kompetencji kulturowych społeczeństwa jako ważnych elementów konkurencyjności gospodarki. Rezultatem interwencji będzie poprawa uczestnictwa społeczeństwa w kulturze skutkująca wzrostem poziomu kompetencji kulturowych oraz postaw kreatywnych, jako ważnych elementów poprawy konkurencyjności gospodarki.

W ramach priorytetu inwestycyjnego wsparciem objęte będą kompleksowe zadania związane z ochroną i udostępnieniem, w tym turystycznym, zabytków o znaczeniu ogólnopolskim i światowym, w tym znajdujących się na liście Światowego Dziedzictwa UNESCO i liście obiektów uznanych przez Prezydenta RP za Pomniki Historii. Przewiduje się również realizację projektów dotyczących rozwoju zasobów kultury jako miejsc prezentacji dziedzictwa kulturowego, w tym poprzez poprawę standardów funkcjonowania instytucji kultury, pełniących rolę kulturotwórczą i rolę ośrodków życia kulturalnego w wielu miastach Polski. Wspierane będą również nowoczesne rozwiązania w zakresie dostępu do kultury.

Wsparciem objęte zostaną projekty dotyczące infrastruktury małej skali, dla których maksymalna wartość wynosi 5 mln euro kosztów całkowitych; w przypadku projektów dotyczących dziedzictwa kulturowego znajdujących się na liście UNESCO próg ten wynosi 10 mln euro. Beneficjentami w ramach priorytetu inwestycyjnego będą instytucje kultury, archiwa państwowe, jednostki samorządu terytorialnego, szkoły

i uczelnie artystyczne prowadzone i nadzorowane przez Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego, kościoły i związki wyznaniowe, organizacje pozarządowe, podmioty zarządzające obiektami indywidualnie wpisanymi na Listę Dziedzictwa UNESCO. Wsparcie będą mogły uzyskać również partnerstwa projektowe zawiązane przez uprawnionych beneficjentów Grupami docelowymi wsparcia będą użytkownicy wspieranej infrastruktury, tj. mieszkańcy całej Polski oraz turyści (również zagraniczni). Infrastruktura ta zlokalizowana jest głównie na terenie miast wojewódzkich (i obszarów powiązanych z nimi funkcjonalnie) oraz w mniejszym stopniu w miastach regionalnych i subregionalnych.

Uwaga! Wskazane powyżej możliwości wsparcia finansowego mają charakter informacyjny. W celu znalezienia dokładnych szczegółów oraz odpowiedniej formy dofinansowania na określone zadania należy dotrzeć do dokumentów programowych oraz kryteriów przyznawania dotacji, ponieważ co roku mogą one ulegać zmianom.

12. MISJA PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA GMINY MIEJSKIEJ CIECHOCINEK

Gminny Program Opieki nad Zabytkami dla Gminy Miejskiej Ciechocinek jest dokumentem długofalowym, zapisy w nim zawarte powinny być brane pod uwagę we wszelkich działaniach związanych z ochroną dziedzictwa kulturowego na terenie gminy. Konsekwentna realizacja założeń Programu przyczyni się do poprawy jakości środowiska kulturowego, wzrostu nakładów finansowych na inwestycje związane z obiektami zabytkowymi (zarówno w przypadku osób prywatnych, administracji publicznej, jak i organizacji pozarządowych), szerszej promocji gminy i przyciągnięcia turystów, a także do wzrostu świadomości regionalnej mieszkańców i poprawy ich sytuacji materialnej.

W sporządzanych co cztery lata aktualizacjach Programu powinny znajdować się odniesienia do uaktualnionych zapisów dotyczących ochrony dziedzictwa kulturowego, zawartych w innych dokumentach strategicznych gminy, zwrócić też należy uwagę na wyszczególnienie obowiązujących w danym momencie aktów prawnych.

Gminny Program Opieki nad Zabytkami kładzie szczególny nacisk na wykorzystanie istniejących źródeł finansowania inwestycji związanych z opieką nad zabytkami, intensywne działania w obszarach najbardziej atrakcyjnych historycznie, promocję dziedzictwa kulturowego oraz wypracowanie odpowiednich schematów współpracy administracji samorządowej z właścicielami obiektów zabytkowych.

Biorąc pod uwagę atrakcyjne położenie Ciechocinka, tradycje uzdrowiskowe, bogactwo obiektów posiadających wartości zabytkowe oraz skuteczne działania samorządu w zakresie pozyskiwania środków zewnętrznych, Gminny Program Opieki nad Zabytkami stanowić będzie pomocne narzędzie w ukierunkowaniu polityki gminnej w zakresie rozwoju turystyki, promocji i ochrony dziedzictwa kulturowego, prowadzonej w sposób uporządkowany i długoterminowy. Wszystkie te elementy przyczynią się do postrzegania gminy, jako przyjaznej turystom i inwestorom, dumnej ze swoich walorów zabytkowych oraz dbającej o własne dziedzictwo kulturowe i historyczne.

**ZAŁĄCZNIK. WYKAZ OBIEKTÓW WPISANYCH DO REJESTRU
ZABYTEKÓW ORAZ GMINNEJ EWIDENCJI ZABYTEKÓW GMINY
MIEJSKIEJ CIECHOCINEK (STAN NA 19.11.2024 R):**

Lp.	Obiekt	Adres	Czas powstania	Rejestr zabytków / Ewidencja zabytków
1.	układ urbanistyczny		XIX w. 2 ćw./XX w	ew. zab.
	<u>ZESPÓŁ PARKU TĘŻNIOWEGO:</u>		od 1880	1993. 10. 29 – A/1473
2.	Park Tężniowy	teren Parku Tężniowego		
3.	d. szpital uzdrowiskowy (izolatka), ob. pensjonat „Przy Tężniach”, Tężniowa 14			
4.	budynek przebieralni basenu termo solankowego, Al. Pojednania		1930	
5.	budynek pompowni solanki - hydrofornia		2 poł. XIX	
	<u>ZESPÓŁ PŁYWALNI SOLANKOWO - TERMALNEJ :</u>			
6.	budynek filtrów z natryskami i fontanną przy basenie termosolankowym	teren Parku Tężniowego	1931-1932	
7.	niecka basenu kąpielowego termosolankowego		1931-1932	
8.	dolne tarasy budynku głównego z przebieralniami		1931-1932	
9.	dwie plaże		1931-1932	
10.	dwa pawilony służące jako magazyny na leżaki		1931-1932	
11.	basen kąpielowy w ogródku jordanowskim		1931-1932	
12.	przebieralnia przy basenie w ogródku jordanowskim		1931-1932	
13.	rezerwuar solankowy przy budynku pompowni solanki		teren Parku Tężniowego	ok.1900
14.	pomnik St. Staszica		1961	ew. zab.

obiekty zlokalizowane na terenie wpisu do rejestru zabytków w Parku Tężniowym – 1993.10.29 – A/1473

15.	skwer z zegarem kwietnym			ew. zab.	
ZESPÓŁ TĘŻNI :					
16.	tężnia I	teren Parku Tężniowego	1827-1828	1958.10.28 – A/1399	obiekty zlokalizowane również na terenie wpisu do rejestru zabytków Parku Tężniowego –
17.	tężnia II		1827-1828		
18.	tężnia III		1859		
19.	budynek obudowy źródła solankowego 17		1836		
ZESPÓŁ WARZELNI SOLI :					
20.	budynek warzelnia soli	Solna	1824-1833	1958.10.28 – A/1399 (wspólny wpis z tężniami)	
21.	rezerwuar solankowy I	teren warzelni soli	1823-1835		
22.	rezerwuar solankowy II				
23.	budynek kantoru przy warzelni soli	Solna 6	I. 20-te XX w.	ew. zab.	
ZESPÓŁ PARKU ZDROJOWEGO					
24.	Park Zdrojowy	teren Parku Zdrojowego	1850	1994. 05. 11 – A/1303/1-6	obiekty zlokalizowane na terenie wpisu do rejestru zabytków Parku Zdrojowego – 1994.05.11 – A/1303
25.	pijalnia wód mineralnych tzw. Kursaal, ob. kawiarnia "Bristol" i sala koncertowa		1880-1881		
26.	muszla koncertowa		1909		
27.	kręgielnia		1920		
28.	budynek maszyny parowej		1900 ok.		
29.	d. szalet				
30.	budynek d. kawiarni „Bristol”, później klubu "Promień", ob. restauracja		1920 ok.		
31.	fontanna „Żabka”		I. 20-te XX w.		
32.	fontanna „Jaś i Małgosia”		1926		
ZESPÓŁ PARKU SOSNOWEGO					
33.	Park Sosnowy	teren Parku	1875-1889	1993. 10. 28 – A/770	

34.	budynek szaletu w parku sosnowym	Sosnowego	ok. 1920	zlokalizowany na terenie wpisu do rejestru zabytków Parku Sosnowego - 1993. 10. 28 – A/770
	<u>ZESPÓŁ ŁAZIENEK :</u>			
35.	budynek łazienek nr I, tzw. „Komitetowe”, ob. Zakład Przyrodolecznicy	1. Kościuszki 14	1845-1849	1964. 11. 23– A/1463
36.	budynek łazienek nr II, tzw. Skarbowe (ob. hotel)	Raczyńskich 6	1833-1838	
37.	budynek łazienek nr III, tzw. Bankowe	Raczyńskich 4 / Armii Krajowej	1898-1900	
38.	budynek łazienek nr IV, ob. szpital uzdrowiskowy 1	Armii Krajowej 6	1906	
39.	willa „Mała Romana”, d. sanatorium nr 3	Kościuszki 16	XIX w. 3 ćw.	
40.	zieleniec tzw. partery Z. Hellwiga	Armii Krajowej (na dł. od ul. Mickiewicza do Zdrojowej)	1934	ew. zab.
41.	pergola w dawnym ogrodzie różanym	Armii Krajowej, obszar parterów Hellwiga	I. 30-te XX w.	ew. zab.
42.	budynek hotelu, kasyna i restauracji "Europa"	Armii Krajowej 4 / Zdrojowa 1/3	1929-1932	1985. 06. 5 – A/1220
43.	budynek oficyny (d. kuchnia i jadłodajnia przy Willi Romana)	Armii Krajowej 9	I. 20-te XX w.	ew. zab.
44.	willa "Aleksandria"	Armii Krajowej 10/Szmulły 5 a	I. 20-te XX w.	ew. zab.
45.	kapliczka z figurą NMP	Armii Krajowej/ 3-go Maja	I. 30-te XX w.	ew. zab.
46.	dom	Bema 16	XX w. 20 lata	ew. zab.
47.	dom	Bema 27	XX w. 20 lata	ew. zab.
48.	dom	Bema 86	XX w. 20 lata	ew. zab.
49.	dom	Bema 92	XX w. 20 lata	ew. zab.
50.	dom	Brata Alberta 3	I. 30-te XX w.	ew. zab.
51.	dom, ob. dom zakonny sióstr Św. Wincentego a Paulo	Brata Alberta 6	20 lata XX w.	ew. zab.

52.	pensjonat, ob. dom	Brata Alberta 10/12	I. 30-te XX w.	ew. zab.
53.	dom	Broniewskiego 2	1915 ok.	ew. zab.
54.	dom	Broniewskiego 3	1930 ok.	ew. zab.
55.	dom	Broniewskiego 5	1900-1915	ew. zab.
56.	budynek handlowy	Broniewskiego 13	20 lata XX w.	ew. zab.
57.	dom	Broniewskiego 21	I. 20-te XX w.	ew. zab.
58.	budynek poczty	Pl. Gdański 1	1932-1934	ew. zab.
59.	d. Hotel Müllera, ob. LO	Kopernika 1	1900 po	1999. 10. 27 - A/13
	<u>ZESPÓŁ DWORCA KOLEJOWEGO :</u>			
60.	dworzec kolejowy	Kopernika 4	1901-1902	1998. 12. 30 – A/642/1-3
61.	dworzec kolejowy stary	Kopernika 6a	1870 ok.	
62.	zieleni towarzysząca			
63.	budynek magazynu kolejowego tzw. „piwnica”, ob. gastronomia	Kopernika 4		ew. zab.; na terenie wpisu do rejestru zabytków zespołu dworca kolejowego – 1998. 12. 30 – A/642
64.	budynek teatru letniego	Kopernika 3	1888-1890	1984. 11. 8 – A/691
65.	skwer przy teatrze	Kopernika	XX w. 1 poł.	ew. zab.
66.	dom	Kopernika 8	ok. 1900	ew. zab.
67.	dom	Kopernika 13	I. 20-te XX w.	ew. zab.
68.	dom	Kopernika 14	I. 20-te XX w.	ew. zab.
69.	dom, ob. hotel	Kopernika 15	ok. 1930	ew. zab.
70.	dom	Kopernika 15a	ok. 1930	ew. zab.
71.	dom	Kopernika 17	1 ćw. XX w.	ew. zab.
72.	budynek szkoły podstawowej	Kopernika 18	1925-1939	ew. zab.
73.	dom, ob. UM Ciechocinek	Kopernika 19	1 ćw. XX w.	ew. zab.
74.	dom	Kopernika 20	I. 20-te XX w.	ew. zab.
75.	budynek administracyjny	Kopernika 21	1 ćw. XX w.	ew. zab.
76.	dom	Kopernika 21 a	1 ćw. XX w.	ew. zab.
77.	dom	Kopernika 23	1939	ew. zab.

78.	dom	Kopernika 27	1875-1900	ew. zab.
79.	aleja lipowo – jarząbowa	Kościuszki		ew. zab.
80.	pałac zarządu uzdrowiska, ob. siedziba dyrekcji wraz z działką nr 716/2 i zielenią towarzyszącą	Kościuszki 10	1900 ok.	1999. 10. 27-A/12/1-2
	<i>willa „Mała Romana” – patrz zespół łazienek</i>	<i>Kościuszki 16</i>		<i>wpisana do rejestru zabytków z zespołem łazienek jako d. sanatorium nr 3 - 1964.11.23–A/1463</i>
81.	pensjonat "Pod Orłem", ob. sanatorium	Kościuszki 16 c	1920 ok.	ew. zab.
82.	willa "Romana" (wpisana wraz z działką nr 719/4)	Kościuszki 16b	1865-1870	1997. 04. 28 – A/650
83.	pensjonat "Home"	Kościuszki 20	ok.1920	ew. zab.
84.	willa Wodzińskich (ob. sanatorium Zachęta)	Kościuszki 24	1869	ew. zab.
85.	skwer	Kościuszki/3 Maja		ew. zab.
86.	dworek Prezydenta RP	Leśna 1	1932-1933	2005.10.10 – A/771
87.	aleja bukowa	Lipnowska		ew. zab.
88.	willa "Janówka"	Lorentowicza 5	1900 ok.	ew. zab.
89.	dom	Lorentowicza 7	1900 ok.	ew. zab.
90.	willa „Dębowa”, ob. dom	Lorentowicza 9	ok. 1900	ew. zab.
91.	oficyna przy willi „Dębowa”, ob. dom	Lorentowicza 9	ok. 1900	ew. zab.
92.	Willa „Oleńka”	Lorentowicza 11	1900 ok.	ew. zab.
93.	aleja klonowa	3 Maja		ew. zab.
94.	willa „Victoria”	Mickiewicza 4	l. 30-te XX w.	ew. zab.
95.	pensjonat "Jedynaczka", ob. dom	Mickiewicza 14	1897	ew. zab.
96.	aleja lipowo – klonowo – jesionowa	Mickiewicza		ew. zab.
97.	skwer	Mickiewicza		ew. zab.
98.	dom	Narutowicza 5	1903	ew. zab.
99.	dom	Narutowicza 7	1939	ew. zab.

100.	dom	Narutowicza 9	1920 ok.	ew. zab.
101.	oficyna	Narutowicza 9	ok. 1920	ew. zab.
102.	dom	Narutowicza 11	1939	ew. zab.
103.	dom	Narutowicza 17	XIX w. 4 ćw.	ew. zab.
104.	dom	Narutowicza 30	1930 ok.	ew. zab.
105.	dom	Narutowicza 39	XX w. 20-30 l.	ew. zab.
106.	dom	Narutowicza 41	1925-1931	ew. zab.
107.	budynek d. szkoły podstawowej, ob. dom	Narutowicza 56 / Kopernika 22	XX w. 20-30 l.	ew. zab.
108.	dom	Narutowicza 58	1920 ok.	ew. zab.
109.	dom	Narutowicza 61	1900 ok.	ew. zab.
110.	dom	Narutowicza 67	1900 ok.	ew. zab.
111.	aleja lipowa	Narutowicza		ew. zab.
112.	skwer	Nieszawska		ew. zab.
113.	willa „Konstancja”, ob. dom	Nieszawska 17		ew. zab.
114.	dom	Nieszawska 18	XIX w. k.	ew. zab.
115.	dom	Nieszawska 20	XIX w. k.	ew. zab.
116.	wieża ciśnień	Nieszawska 21	1900 ok.	ew. zab.
117.	willa "Biały Dworek”, ob. dom	Nieszawska 24	1920 ok.	ew. zab.
118.	dom	Nieszawska 39	1920 ok.	ew. zab.
119.	dom	Nieszawska 55		ew. zab.
120.	dom	Nieszawska 67		ew. zab.
121.	dom	Nieszawska 143		ew. zab.
122.	kościół parafialny rzymskokatolicki pw. św. św. Piotra i Pawła z otaczającym drzewostanem	Ks. Owczarka	1873-1884	1998. 08. 12 – A/488
123.	budynek hali targowej	Piekarska1/Broniews kiego 6/ Stolarska 3a	l. 20-te XX w.	ew. zab.
124.	willa "Zachęta"	Piłsudskiego 5	1900 ok.	ew. zab.
125.	willa "Ormuz" (wł. „Ormuzd”)	Piłsudskiego 5 a	1881	1993. 05. 5 – A/730

126.	dom	Przechodnia 6		ew. zab.
127.	pensjonat "Kościuszeko"	Raczyńskich 5	1900 ok.	ew. zab.
128.	willa "Sienkiewiczówka"	Sienkiewicza 2		ew. zab.
129.	Oficyna przy willi Konstancja	Sienkiewicza 4		ew. zab.
130.	kapliczka przydrożna z figurą NMP	Słońsk Górny		ew. zab.
131.	cmentarz mennonicki	Słońsk Górny	XIX w. 2 poł.	ew. zab.
132.	chałupa olenderska	Słońsk Górny 20	1783	1989. 12. 14 – 271/A
133.	dom	Słońsk Górny 62		ew. zab.
134.	chałupa olenderska ob. dom	Słońsk Górny 78		ew. zab.
135.	dom zakonny	Słońska 4		ew. zab.
136.	dom	Słowackiego 3		ew. zab.
137.	dom	Słowackiego 11	1900 ok.	ew. zab.
138.	dom, ob. pensjonat "Kujawianka"	Słowackiego 15	1920 ok.	ew. zab.
139.	budynek zakładu produkcyjnego wód mineralnych "Krystynka"	Solna 6	XX w. 20 lata	ew. zab.
140.	dom	Solna 8	XX w. 50 lata	ew. zab.
141.	dom	Solna 10	20 lata XX w.	ew. zab.
142.	dom	Sportowa 3	20 lata XX w.	ew. zab.
143.	budynki produkcyjne (d. rzeźnia)	Sportowa 8	20 lata XX w.	ew. zab.
144.	dom z częścią gospodarczą	Sportowa 16	XX w.	ew. zab.
145.	dom	Sportowa 17	I. 50 XX w.	ew. zab.
146.	krzyż przydrożny	Sportowa	I. 30 XX w., przeb. I. 70 XX w.	ew. zab.
147.	willa "Quo Vadis" (ob. sanatorium)	Staszica 4	1920 ok.	ew. zab.
148.	dom	Staszica 6	1928	ew. zab.
149.	dom	Stolarska 2	20 lata XX w.	ew. zab.
150.	dom	Stolarska 6 a	30 lata XX w.	ew. zab.
151.	pensjonat, ob. hotel	Stolarska 10	20 lata XX w.	ew. zab.
152.	dom	Stolarska 11	ok. 1900	ew. zab.

153.	dom	Stolarska 11a	ok. 1900	ew. zab.
154.	dom	Stolarska 12	ok. 1900	ew. zab.
155.	dom	Stolarska 14	ok. 1900	ew. zab.
156.	aleja jesionowa	Stolarska		ew. zab.
157.	aleja jesionowa	Strażacka		ew. zab.
158.	willa "Wołyńianka" , ob. dom	Szmurły 12/Leśna 5	ok. 1900	ew. zab.
159.	willa "Raciążanka", ob. hotel	Szmurły 14	ok. 1900	ew. zab.
160.	willa "Mazowsze"	Szmurły 16	ok. 1920	ew. zab.
161.	oficyna pensjonatu „Mazowsze”, ob. dom	Szmurły 16/Lorentowicza 19	I. 20-te XX w.	ew. zab.
162.	aleja jesionowa	Szmurły		ew. zab.
163.	pomnik pamięci Romualda Traugutta	Traugutta	1929, odbud. 1945	ew. zab.
164.	skwer przy pomniku R. Traugutta	Traugutta		ew. zab.
165.	budynek sanatorium "Grażyna"	Traugutta 4	1920 po	ew. zab.
166.	budynek sanatoryjny „JUR”, ob. sanatorium "Grażyna"	Traugutta 6	1920 po	ew. zab.
167.	dom	Traugutta 12	1930 ok.	ew. zab.
168.	dom	Traugutta 14	1900 ok.	1983. 09. 1 – A/1241
169.	dom	Traugutta 16	1920 ok.	ew. zab.
170.	dom	Traugutta 28	1900 ok.	ew. zab.
171.	dom	Traugutta 28 a	XX w. 20 lata	ew. zab.
172.	dom	Traugutta 32/34	I. 30-te XX w.	ew. zab.
173.	aleja klonowo – jaworowa	Tężniowa		ew. zab.
174.	willa "Nadwiślanka"	Warzelniana 3	XIX w. k.	ew. zab.
175.	dom	Warzelniana 8	20 lata XX w.	ew. zab.
176.	dom	Wesoła 1	1905	ew. zab.
177.	dom	Wesoła 2	20 lata XX w.	ew. zab.
178.	dom	Wesoła 3	20 lata XX w.	ew. zab.
179.	dom	Wesoła 4	20 lata XX w.	ew. zab.

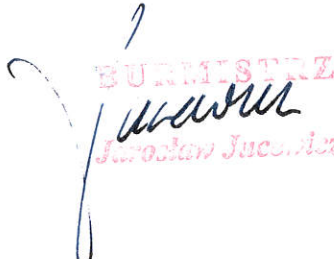
180.	dom	Wesoła 5	20 lata XX w.	ew. zab.
181.	dom	Wesoła 7	20 lata XX w.	ew. zab.
182.	dom	Wesoła 9	20 lata XX w.	ew. zab.
183.	dom	Wesoła 12	20 lata XX w.	ew. zab.
184.	dom	Wesoła 14	20 lata XX w.	ew. zab.
185.	dom	Wesoła 17	1928	ew. zab.
186.	dom	Wesoła 19	1927	ew. zab.
187.	dom	Wesoła 20	1894	ew. zab.
188.	oficyna	Wesoła 20	1894	ew. zab.
189.	dom	Wesoła 26	20 lata XX w.	ew. zab.
190.	dom	Wesoła 42	1898	ew. zab.
191.	dom	Widok 2	1920 ok.	ew. zab.
192.	dom	Widok 3	1930	ew. zab.
193.	willa „Zielony Dworek”	Widok 4	1920 ok.	ew. zab.
194.	budynek Caritas	Widok 5	1920 ok.	ew. zab.
195.	willa "Piast" (ob. hotel)	Widok 7	1903 -1908	ew. zab.
196.	dom	Widok 8	1925	ew. zab.
197.	dom	Widok 14	I. 20-te XX w.	ew. zab.
198.	oficyna, ob. dom	Widok 14	I. 20-te XX w.	ew. zab.
199.	dom	Widok 16	1902	ew. zab.
200.	dom	Widok 20	ok. 1900	ew. zab.
201.	zespół trzech domów	Widok 22	1925	ew. zab.
202.	dom	Widok 24	1930	ew. zab.
203.	dom	Widok 26	ok. 1930	ew. zab.
204.	dom	Widok 32	I. 20-te XX w.	ew. zab.
205.	budynek plebanii	Wojska Polskiego 1		ew. zab.
206.	pensjonat "Świtezianka", ob. hotel	Wojska Polskiego 2/ Mickiewicza	1897-1900	ew. zab.
207.	pensjonat "Warszawianka", ob. hotel	Wojska Polskiego 2/Mickiewicza 16	1897-1900	ew. zab.

208.	cerkiew prawosławna (polowa)	Wojska Polskiego 3 (ob. Wojska Polskiego 5)	1894	1995. 09. 4 – A/673
209.	dom	Wojska Polskiego 11	lata 20-te XX w.	ew. zab.
210.	dom	Wojska Polskiego 14	20 lata XX w.	ew. zab.
211.	dom I drewniany, ob. pensjonat	Wojska Polskiego 17	lata 20-te XX w.	ew. zab.
212.	dom II, ob. pensjonat	Wojska Polskiego 17	lata 20-te XX w.	ew. zab.
213.	dom	Wojska Polskiego 19	lata 30-te XX w.	ew. zab.
214.	dom	Wojska Polskiego 21	lata 30-te XX w.	ew. zab.
215.	dom	Wojska Polskiego 22	1930	ew. zab.
216.	dom	Wojska Polskiego 25	1933	ew. zab.
217.	dom	Wojska Polskiego 29	1903	ew. zab.
218.	dom	Wojska Polskiego 31	lata 20-te XX w.	ew. zab.
219.	dom	Wojska Polskiego 35	ok. 1900	ew. zab.
220.	dom	Wojska Polskiego 36	1932	ew. zab.
221.	dom	Wojska Polskiego 44	lata 30-te XX w.	ew. zab.
	<u>ZESPÓŁ CMENTARZA PARAFIALNEGO :</u>	Wołoszewska 48		1996. 12. 06 – A/653/1-3
222.	cmentarz parafialny rzymskokatolicki		XIX w. 1 poł.	
223.	brama i ogrodzenie cmentarza		XIX w. 1 poł.	
224.	starodrzew			
225.	cmentarz żydowski	Wołoszewska 50		ew. zab.
226.	dom	Wołoszewska 5	1920	ew. zab.
227.	dom	Wołoszewska 7	1924	ew. zab.
228.	dom	Wołoszewska 24/26	1920	ew. zab.
229.	dom	Wołoszewska 28/30	1920	ew. zab.
230.	dom	Wołoszewska 33	1929	ew. zab.
231.	dom	Wołoszewska 34	1928	ew. zab.
232.	dom	Wołoszewska 35	1922	ew. zab.
233.	dom	Wołoszewska 37	1926	ew. zab.

234.	dom	Wołoszewska 39	1928	ew. zab.
235.	krzyż przydrożny	Wołoszewska	I. 30-te XX w., odnow. po 2000	ew. zab.
236.	skwer	Wołoszewska		ew. zab.
237.	fontanna "Grzyb" - obudowa źródła solankowego 11 wraz z częścią działki nr 715/1	Zdrojowa	1926	2017. 04. 2017 - A/1721
238.	skwer przy fontannie „Grzyb”	Zdrojowa/Kościuszki/ Armii Krajow.	1926 ok.	ew. zab.
239.	budynek Hotelu Müllera– stara część	Zdrojowa 2 / Kościuszki	1851 ok.	1987. 05. 19 – A/684
240.	budynek „Dom Adamów”, ob. budynek użyteczności publicznej	Zdrojowa 2 b	1850-1915	2003. 09. 01 – A/113
241.	dom	Zdrojowa 5		ew. zab.
242.	dom	Zdrojowa 7	XIX w. 2 poł.	ew. zab.
243.	dom	Zdrojowa 11	1898	ew. zab.
244.	dom	Zdrojowa 12	1929	ew. zab.
245.	dom	Zdrojowa 13	1923 – 1927	ew. zab.
246.	dom	Zdrojowa 13 b	1923 – 1927	ew. zab.
247.	dom	Zdrojowa 14 a	1939	ew. zab.
248.	pensjonat "Pod Lipami"	Zdrojowa 34	1870-1915	ew. zab.
249.	willa "Kujawianka" wraz z oficyną	Zdrojowa 36	1903-1908	1995. 08. 29 – A/657/1-2
250.	dom	Zdrojowa 41		ew. zab.
251.	dom	Zdrojowa 51		ew. zab.
252.	aleja jesionowa	Zdrojowa		ew. zab.
253.	dom	Żelazna 3	1939 ok.	ew. zab.
254.	budynek kina „Zdrój”	Żelazna 5	XX w. 30 lata	ew. zab.
255.	aleja klonowo – jesionowa fragment (na zielonym szlaku turystycznym „Krystynka” do miejscowości Kuczek gm. Aleksandrów Kuj.)		2 poł. XIX w.	ew. zab.

**WYKAZ STANOWISK ARCHEOLOGICZNYCH WPISANYCH DO GMINNEJ
EWIDENCJI ZABYTKÓW**

Lp	miejsowość	nr stan	nr AZP	nr na AZP	funkcja	kultura	bliższa chronologia
1	Wołuszewo	3	42-45	20	osada	k. łużycka	
					ślad osadnictwa	k. prapolska	faza D-E
2	Słońsk Dolny	1	42-45	21	cmentarzysko	?	?
3	Ciechocinek-Wola	1	43-45	15	osada	k. polska	XV-XVII w.
4	Ciechocinek-Wola	2	43-45	16	osada	k. pucharów lejkowatych	neolit
					osada		pradzieje
					osada	k. polska	XV-XVII w.
5	Ciechocinek-Wola	3	43-45	17	osada	k. polska	XV-XVII w.
6	Ciechocinek-Wola	4	43-45	18	osada	k. polska	XIV-XVI w.
7	Ciechocinek	10	43-45	24	obozowisko	k. ceramiki sznurowej	neolit/epoka brązu
8	Ciechocinek	12	43-45	26	ślad osadnictwa		pradzieje
9	Ciechocinek	13	43-45	27	osada	k. polska	XIV-XV w.
10	Podole	1	43-45	28	osada		nowożytny XVI-XVII w.
11	Ciechocinek	1	43-45	36	osada	k. pucharów lejkowatych	neolit
12	Ciechocinek	2	43-45	37	osada	k. łużycka	epoka brązu
13	Ciechocinek	14	43-45	38	?	k. pucharów lejkowatych	neolit
14	Ciechocinek	15	43-45	39	cmentarzysko	k. łużycka	epoka brązu
					skarb	k. prapolska	XII w.

BURMISTRZ
Jacek Juczej
Jacek Juczej